

Lunds Universitet

Socialhögskolan

SOL 067 Socialt arbete med barn och unga

Vårterminen 2005

Institution är ett nödvändigt ont

Politikers och tjänstemäns syn på institutionsvård och forskning

Författare: Björn Nilsson

Caroline Nilsson

Handledare: Bodil Rasmusson

Abstract

The intention of this study was to examine how social workers, leaders within the social work administration and politicians in the social work committee in Helsingborg related to residential treatment of youth and the research showing signs of undesirable results.

The main questions were:

1. How do social workers, leaders within the social work administration and politicians in the social work committee relate to residential treatment of youth and the research existing about it?
2. Which factors do the different categories mean justify the placements?
3. Are there any dilemmas when it comes to residential treatment of youth?
1. Which attitude do the different categories have to research in general and to research about residential treatment in specific? How is research and its results used?

To find answers to our main questions, we used a qualitative method based on semi-structured interviews with upholders from the three groups. The results showed that residential treatment sometimes is necessary for interrupting a deleterious behaviour but should be used with caution as residential treatment also may have negative effects on youth. The respondents had a positive attitude to research even though they sometimes thought it was hard to understand the results.

Innehållsförteckning

1 Inledning	s.6
1.1 Problemformulering	s.6
1.2 Syfte	s.7
1.3 Frågeställningar	s.7
1.4 Begreppsförklaringar	s.7
1.4.1 Institution	s.7
1.4.2 Ungdom	s.8
1.4.3 Ungdomens bästa	s.8
1.4.4 Ungdomens behov	s.9
1.5 Metod och urval	s.9
1.5.1 Metod	s.9
1.5.2 Resultatens tillförlitlighet	s.10
1.5.3 Urval	s.10
1.5.4 Bearbetning av intervjuerna	s.11
1.5.5 Källkritik	s.11
1.5.6 Etiska överväganden	s.12
1.5.7 Metodkritik	s.12
2 Fortsatt framställning	s.13
3 Helsingborgs stad	s.13
3.1 Statistik och ramavtal	s.13
3.2 Kunskapsutveckling och KUBAS	s.13
3.3 Hemmaplanslösningar (Hpl)	s.14
4 Tidigare forskning	s.15
4.1 Institutionsvård	s.15
4.1.1 Historik	s.15
4.1.2 Resultat av institutionsvård	s.16
4.1.3 Aktuella tendenser	s.17
4.2 Kunskapsbaserat socialt arbete	s.18
4.3 Teoretiska utgångspunkter	s.20
4.3.1 Vetenskaplig och erfarenhetsbaserad kunskap	s.20

5 Resultatredovisning	s.21
5.1 Politiker i socialnämnden	s.21
5.1.1 Inställning till institutionsvård av ungdomar	s.21
5.1.1.1 För- och nackdelar med institutionsvård	s.22
5.1.2 Ungdomens bästa	s.23
5.1.3 Inställning till forskning	s.24
5.1.3.1 Svårtillgänglig forskning?	s.24
5.1.3.2 KUBAS	s.25
5.2 Chefer på socialförvaltningen	s.25
5.2.1 Inställning till institutionsvård av ungdomar	s.25
5.2.1.1 Motiv till placeringar	s.27
5.2.2 Ungdomens bästa	s.28
5.2.3 Inställning till forskning	s.29
5.2.3.1 Tillgång till och betydelse av forskning	s.29
5.2.3.2 KUBAS	s.30
5.3 Socialsekreterare	s.31
5.3.1 Inställning till institutionsvård av ungdomar	s.31
5.3.1.1 Fördelar med institutionsplacering	s.32
5.3.1.2 Nackdelar med institutionsplacering	s.32
5.3.1.3 Erfarenhet av institutionsplaceringar	s.33
5.3.1.4 Dilemman med placeringar på institution	s.35
5.3.1.5 Motiv för institutionsplaceringar	s.36
5.3.2 Ungdomens bästa	s.36
5.3.3 Inställning till forskning	s.37
5.3.3.1 KUBAS	s.39
6 Analys	s.40
6.1 Kvalitet	s.40
6.2 Ungdomens bästa	s.41
6.3 Erfarenhetsbaserat och kunskapsbaserat arbete	s.42
7 Avslutning	s.44
7.1 Sammanfattning	s.44
7.2 Slutdiskussion	s.45
Källförteckning	s.48
Bilagor	

Förord

Vi vill rikta ett stort Tack till vår handledare Bodil Rasmusson, lektor vid Socialhögskolan i Lund, för hennes vägledning genom denna uppsats. Tack till de personer som hjälpte oss skapa kontakt med våra intervjupersoner och Tack till Er som ställde upp på intervjuerna för att dela med Er av Er kunskap och erfarenhet. Tack även till de personer inom socialförvaltningen som bidragit med information som varit nödvändig för uppsatsens genomförande.

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Enligt Socialtjänstlagen (SoL) ska socialnämnden i nära samarbete med hemmen särskilt följa utvecklingen hos de barn och ungdomar som visat tecken till ogynnsam utveckling (5 kap. §1) samt ska i frågor som rör barn och unga som far illa samverka med organisationer och andra som berörs (5 kap. §1a). Enligt Lagen om Vård av Unga (LVU) ska insatser inom socialtjänsten göras i samförstånd med den unge och dennes vårdnadshavare, dock kan den unge beredas vård mot sin och vårdnadshavares vilja om vissa situationer föreligger (LVU §1).

I Sverige finns många olika placeringsformer för ungdomar. De allra flesta ungdomar placeras på "hem för vård eller boende" (HVB-hem). HVB-hem är en samlingsbeteckning för olika typer av dygnsinstitutioner, både offentliga och privata. Bland de offentliga institutionerna finns också särskilda ungdomshem (§12 hem) vars målgrupp är ungdomar med tung psykosocial problematik (Andreasen, 2003). Under 2003 fick 20 000 barn/unga någon gång heldygnsinsatser enligt SoL och LVU (www.socialstyrelsen.se :1).

Ofta har institutioner för barn och ungdomar setts som problematiska. De har setts som både lösning och problem för en del barn. Det har funnits ett stort förtroende för att institutionerna kan åstadkomma önskad påverkan på barn och ungdomar men samtidigt har forskare och andra visat att det finns direkt negativa konsekvenser av institutionsvistelser. Fortfarande är det så att institutionsvården ifrågasätts kraftigt, inte minst i internationell forskning (Sallnäs, 2000).

Levin (1997) konstaterar att de av honom funna resultaten i en undersökning av Råby ungdomshem (cirka 30 procent klarade sig bra eller ganska bra och 70 procent klarade sig dåligt eller mycket dåligt) inte är ovanliga utan att det snarare är så att andra undersökningar uppvisar liknande resultat (ibid.). Allmänt visar forskningen på dåliga rehabiliteringsresultat, särskilt för ungdomar med beteendeproblem. Bäst går det för ungdomar med mindre allvarliga problem som fullföljer den planerade behandlingen. Den överföring som sker mellan ungdomar med större problem till dem med mindre problem anses vara en betydelsefull faktor bakom dåligt behandlingsresultat (Sallnäs, 2000).

I SoL står att insatser ska vara av god kvalitet och att det ska finnas personer med lämplig utbildning och erfarenhet samt att kvaliteten i verksamheten systematiskt ska utvecklas och säkras (SoL 3 kap. §3). Ändå arbetar socialtjänsten fortfarande med för lite kunskap om vad olika insatser leder till för enskilda (Wigzell & Pettersson, 1999).

Detta aktualiserar kunskapsfrågor av olika slag, t ex vad dessa forskningsresultat betyder för praktiken. KUBAS (kunskapsbaserad socialtjänst) är ett såväl lokalt som nationellt pågående projekt, med utgångspunkt i att förenkla samarbetet mellan forskning och fält. Det är särskilt intressant att göra en uppsats i Helsingborg eftersom staden är en av de platser där ett så kallat fullskaleförsök inom KUBAS pågår.

1.2 Syfte

Uppsatsen syfte är att undersöka hur socialsekreterare, chefer inom socialnämndens förvaltning samt politiker i socialnämnden förhåller sig till institutionsplaceringar av ungdomar och den forskning som tyder på att institutionsbehandling inte ger önskvärt resultat. Vi vill även försöka ta reda på vilka skäl som socialsekreterare, chefer inom förvaltningen och politiker anger som motiv för placeringarna samt vilket synsätt de har på forskning i allmänhet och specifikt om institutionsplaceringar och forskningsanvändning.

1.3 Frågeställningar

- Hur förhåller sig socialsekreterare, chefer inom förvaltningen samt politiker till institutionsplaceringar av ungdomar och den forskning som finns om ämnet?
- Vilka skäl anser de olika kategorierna kan motivera placeringar?
- Finns det dilemman när det gäller placering av ungdomar?
- Vad har man i de tre kategorierna för uppfattning om forskning i allmänhet och specifikt om institutionsplaceringar? Hur används forskning och forskningsresultat?

1.4 Begreppsförklaringar

1.4.1 Institution

Institutioner kallas formellt för HVB-hem eller särskilda ungdomshem, oftast kallas de dock för barn- och ungdomshem. De formella termerna för institutioner är inte lätta att använda och kom till i samband med socialtjänstlagstiftningen. Detta innebär att termerna inte går att

använda för den dygnetruntvård som förekom innan den nya socialtjänstlagstiftningen, de har inte heller någon internationell motsvarighet. Begreppet institution används om verksamheter inrättade i större skala med syfte att ett antal personer ska vistas där, istället för i sina hem, för vård, behandling eller straff (Sallnäs, 2000).

Av *Child Welfare League of America* definieras institution som en 24-timmars boendeenhet där en grupp barn och unga som inte är släkt med varandra lever tillsammans med vuxna som de inte heller är släkt med. I internationell litteratur översätts ofta begreppet institution till ”residential treatment”, men en allmänt accepterad definition finns inte. Även om olika institutioner skiljer sig åt på många sätt så ersätter alla de biologiska föräldrarnas dagliga omvårdnad. Institutionerna kan t ex skilja sig åt när det gäller behandlingen, graden av restriktivitet och användandet av tvång, personal, storlek osv. Eftersom institutioner som har vissa gemensamma drag kan vara olika på andra sätt är det svårt att gruppera dem i kategorier (Andreasen, 2003).

1.4.2 Ungdom

I artikel 1 i ”*Konventionen om barnens rättigheter*” (UD, 2003) anges att varje människa under 18 år är att anse som barn. I vår uppsats väljer vi att använda oss av begreppet ungdomar (ungefär 13-20 år) istället för barn, detta för att vårt intresse varit att studera den institutionsvård som ges just till ungdomar. Dock sammanfaller vår definition av ungdomar till viss del med barnkonventionens definition av barn (UD, 2003).

1.4.3 Ungdomens bästa

Artikel 3 i barnkonventionen lyder:

”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, [...] administrativa myndigheter [...] skall barnets bästa komma i främsta rummet. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd [...]. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn.”

Dock kan barnets intresse inte väga tyngre än alla andra intressen. Frasen ”komma i främsta rummet” heter i originalversion ”shall be a primary consideration”; alltså *en* viktig aspekt,

inte *den* viktigaste (Schiratzki, 2002; UD, 2003). Vad som är ”barnets bästa” är en tolkningsfråga, dock måste tolkningen överensstämma med barnkonventionens anda; särskilt ska beaktas att barnet är en individ med egna känslor och åsikter. Att barnets bästa inte är definierat i barnkonventionen förklaras med att läsaren inte ska ta för givet vad barnets bästa är och att det finns ett egenvärde i att inte närmare definiera det. Barnets bästa kan därmed fastställas med hänsyn till lokal kultur och sedvänjor (Schiratzki, 2002).

Begreppet ”ungdomens bästa” istället för ”barnets bästa” är något som våra intervjupersoner använt och därmed är det naturligt för oss att använda oss av detta.

1.4.4 Ungdomens behov

Ungdomsålderns huvudsakliga uppgift är övergången från barndom till vuxenliv.

Ungdomarna strävar bl a efter mer självständighet, vilket kan leda till konflikter med föräldrar. Samtidigt har de behov av en trygg bas medan de möts av ökade krav.

Ungdomsåldern kan vara en tid för sökande efter identitet och oftast behövs stöd från vuxna runt om ungdomen för att denne ska kunna utveckla en positiv identitet. Under ungdomsåren påverkas ungdomens humör av såväl hormonförändringar samt av influenser från miljön.

Likaså påverkas utvecklandet av sexualiteten av biologiska och sociala faktorer (Daniel et al, 1999).

1.5 Metod och urval

1.5.1 Metod

Det finns vissa gemensamma nämnare som ger begreppet ”kvalitativ forskning” en innebörd. Dessa är att det i forskningen finns ett intresse för betydelser och sätten på vilka människor uppfattar och förstår på samt ett intresse för innebörder (Denscombe, 2000). En kvalitativ metod var det som var mest relevant för oss utifrån våra kunskapsintressen.

Intervjuerna vi har gjort har varit semistrukturerade vilka, enligt Denscombe (2000) utmärks av att intervjuaren har en lista, med ämnen och frågor som ska behandlas, med sig till intervjun. Intervjuaren är dock flexibel gällande ämnenas ordningsföljd och låter intervjupersonen utveckla sina idéer (ibid.). Vi har använt oss av intervjuguider (se bilaga 1-3) uppbyggda utifrån teman och en uppsättning följdfrågor.

1.5.2 Resultatens tillförlitlighet

Validitet innebär att data och metoder är ”riktiga” och om data reflekterar verkligheten och täcker de avgörande frågorna (Denscombe, 2000). Vi anser att vi i vår uppsats har gjort vårt bästa för att undersöka det vi avsåg att undersöka. Vi fann våra intervjupersoner i tre olika kategorier vilka vi utsåg med noggrannhet. Våra intervjuguider planerade vi väl och vi anser att vi fick ett innehållsrikt intervjumaterial. Att intervjupersonerna som professionella menade vad de sa vid intervjuerna och att data därmed reflekterar intervjupersonernas del av verkligheten utgår vi ifrån. I slutet av varje intervjutillfälle gav vi intervjupersonerna chansen att lägga till det de tyckte inte blivit sagt under intervjun. Möjligheten att höra av sig i efterhand gavs också, om det var något man undrade eller ville ändra på.

När det gäller reliabiliteten av hur mätningarna gjorts och om våra intervjupersoner blivit påverkade av ”intervjuareffekten” är svårt att svara på. Med ”intervjuareffekt” menas att människor svarar olika beroende på hur de uppfattar personen som intervjuar; särskilt kön, ålder och etniskt ursprung påverkar (Denscombe, 2000). Vi har gjort fyra intervjuer vardera och delat upp det så att båda har fått intervjuas lika många ur varje kategori, för att ”intervjuareffekten” skulle bli så liten som möjligt och för att reliabiliteten skulle bli så hög som möjligt. Det är svårt att säga om en annan forskare skulle ha fått samma resultat som vi, kanske om de också hade varit studenter. Detta för att vi tror att det är lättare för dem som blir intervjuade att vara öppenhjärtiga och avslappnade när det är studenter, istället för ”riktiga” forskare som intervjuar.

Att vi endast har intervjuat åtta stycken personer samt att de alla är verksamma i samma kommun påverkar givetvis resultaten och gör det svårt att dra några generella slutsatser. Vi tror ändå att vi har fått en god bild och en ökad förståelse för hur man ser på institutionsplaceringar av ungdomar och forskning inom det sociala fältet i Helsingborgs stad.

1.5.3 Urval

Vi har valt att intervjuas åtta olika personer, fyra socialsekreterare, en verksamhetschef, en kvalitets- och utvecklingsansvarig samt två politiker. Vi valde intervjupersoner som vi antog kunde bidra med information relevant för att uppfylla vårt syfte. Fem av dessa ringde vi upp och frågade om de ville vara med; en av de tillfrågade socialsekreterarna erbjöd sig att hjälpa oss att få kontakt med hennes kolleger och därmed fick vi tag på ytterligare tre

intervjupersoner. Efter att våra tilltänkta intervjupersoner tackat ja till att medverka skickade vi ut vårt informationsbrev (se bilaga 4) till dem.

Fyra av intervjupersonerna var socialsekreterare inom socialtjänstens avdelning Ungdom och familj i Helsingborg och jobbade antingen med utredning eller med uppföljning, dessa fyra personer har vi valt att låta förbli anonyma. Vi har valt att presentera våra fyra andra intervjupersoner eftersom de har ”nyckelpositioner” i Helsingborgs stad och är de enda på sin post, därmed går det inte att undvika en presentation av dem. I socialnämnden intervjuade vi ordförande Håkan Håkansson (s) och vice ordförande Håkan Klasson (m). I socialförvaltningen intervjuade vi Susanne Lantz som är verksamhetschef för Ungdom och familj samt Leif Redestig som är kvalitets- och utvecklingsansvarig. I fortsättningen hänvisar vi till dessa två på socialförvaltningen som ”chefer”, detta för att förenkla den fortsatta framställningen. Anledningen till att vi valde att intervju flera olika yrkeskategorier hör samman med att vi ville ha dynamik i vårt material och få lite olika perspektiv på ämnet i fråga.

1.5.4 Bearbetning av intervjuerna

Vi har spelat in alla våra intervjuer på en mp3-spelare och därefter lagt över dem på en dator. Under alla intervjuer har den av oss som inte intervjuat vid det tillfället fört anteckningar och noterat de verbala uttryck t ex ansiktsuttryck, kroppsspråk osv. som inte kunde utläsas av inspelningen. Vi har transkriberat intervjuerna i sin helhet för att få ett fylligt material till resultatredovisningen och analysen. I bearbetningen av materialet har vi delat upp materialet i tre olika teman, som sedan kommer igen i resultatredovisningen. Dessa är: inställning till institutionsvård av ungdomar, ungdomens bästa och inställning till forskning. I ett sista steg har materialet analyserats med hjälp av tidigare forskning och de teoretiska utgångspunkterna.

1.5.5 Källkritik

Vi har använt oss av facklitteratur inom relevanta områden, artiklar från diverse vetenskapliga tidsskrifter, verksamhetsbeskrivningar från Helsingborgs kommun samt muntlig information som har varit relevant för vår uppsats. Vi har även använt oss av material publicerat på Socialstyrelsens hemsida.

Vad gäller tillförlitligheten till källorna vi använt oss av kan sägas att facklitteraturen är skriven av erkända forskare. Artiklarna antar vi är vinklade av författarnas intressen men detta har varit av mindre betydelse för oss då vi varit intresserade av att få ta del av olika infallsvinklar. Informationen vi införskaffat från kommunen är dels i skrift, dels muntligt och dels via Internet. Alla handlingar är material producerat av Helsingborgs stad och vi antar därmed att de är tillförlitliga. Vi antar också att materialet från Socialstyrelsens hemsida är tillförlitligt eftersom det är publicerat av en statlig myndighet.

1.5.6 Etiska överväganden

Vi har klargjort för intervjupersonerna att intervjuerna sker på frivillig basis och att vi är noggranna med förvarandet av materialet så att det på intet sätt kommer att spridas under eller efter uppsatsarbetet. Eftersom vissa av intervjupersonerna är nyckelpersoner inom sina kategorier samt det faktum att vi endast valt intervjupersoner inom Helsingborgs stad har vi ej kunnat garantera dessa anonymitet och de har godkänt att framstå med namn i uppsatsen. Vi är medvetna om att det uppstår vissa etiska dilemman när vi lämnar ut namn på intervjupersoner, detta har vi försökt att motverka genom att intervjupersonerna givits möjlighet att godkänna de transkriberade intervjuerna innan vårt användande av dem.

1.5.7 Metodkritik

Tänkar kring om vi skulle kunna ha gjort något annorlunda i uppsatsarbetet har funnits med under hela processen, bl a har vi funderat kring om vi skulle kunna ha använt oss av andra frågor i våra intervjuguider för att därmed få fram lite andra aspekter. T ex så skulle vi genom andra frågor och med en annan ansats ha fått fram mer konkret material om ”ungdomens bästa”, vilket är ett ständigt återkommande tema i empirin.

Även det faktum att vi efter hand som vi gjorde intervjuerna kände att vi blev bättre och säkrare i intervjusituationen är något som vi har funderat mycket över. Om vi hade gjort intervjuerna i en annan ordning, så att de som nu kom först istället kom sist, så hade vi kanske fått fram ett delvis annorlunda material. Detta för att vi anser att vi i de första intervjuerna till viss del gick miste om information på grund av vår ovana.

Om vi hade kunnat garantera fullständig anonymitet åt alla våra intervjupersoner istället för åt några hade vårt insamlade material kanske sett annorlunda ut. Kanske hade då de intervjuade haft lättare för att berätta fritt och uttrycka eventuell kritik.

2 Fortsatt framställning

Eftersom vår uppsats tar sin utgångspunkt i Helsingborgs stad inleder vi avhandlingen med ett kapitel om relevanta uppgifter om verksamheten i staden. I de följande avsnitten går vi igenom de teoretiska referensramar som vi senare kommer att använda oss av för att analysera våra resultat. Avsnittet är uppdelat i en genomgång av tidigare forskning, där bl a ett stycke om det kunskapsbaserade sociala arbetet finns med, och i en genomgång av delarna av Verner Denvalls bok *”Viljen vi veta, viljen vi förstå...kunskapsbildning inom socialtjänsten”* (2001) som vi tycker är relevanta i förhållande till vår empiri. Sedan kommer vår resultatredovisning med tillhörande analys och slutligen kommer en avslutning bestående av en sammanfattning av uppsatsen samt en slutdiskussion.

3 Helsingborgs stad

3.1 Statistik och ramavtal

I Helsingborg har antalet institutionsplaceringar av ungdomar sjunkit från att år 2002 ha varit 74 stycken, till år 2003 då antalet placerade var 64, till att slutligen år 2004 omfatta 51 placerade ungdomar (Wendel, 2005).

32 av Skånes 33 kommuner har tillsammans nyligen gjort en upphandling av ramavtal med privata vårdgivare som erbjuder vård åt barn, familjer, ungdomar och vuxna missbrukare. Syftet är bl a att gemensamt genomföra upphandling, följa upp ramavtalen och att på ett strukturerat sätt kunna använda varandras erfarenheter av vård och behandling (Almstrand & Eskilsson, 2003).

3.2 Kunskapsutveckling och KUBAS

Under 1999 fick Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att utforma ett förslag till nationellt stöd till kunskapsutveckling inom socialtjänsten. Vikten av uppföljning och utvärdering av sociala insatser och dess betydelse för klienter/brukare betonades särskilt. Man framhöll att det var betydelsefullt att arbeta för en mer systematisk prövning och utvärdering av arbetsätt

än tidigare. Syftet med programmet var att skapa och förstärka strukturer för kunskapsbyggnad och kunskapsspridning inom forskning, utbildning och praktik. Inom ramen för projektet skapades ett delprojekt med stöd till lokal och regional försöksverksamhet, detta genomfördes bl a genom fullskaleförsök vid ett begränsat antal orter i landet (www.socialstyrelsen.se :2).

Helsingborg var en av de orter som fick chansen att genomföra ett fullskaleförsök, projektet ska allt som allt pågå i tre år och avslutas i december 2005. Projektet kom att kallas KUBAS (kunskapsbaserad socialtjänst) och dess syfte är att skapa strukturer som möjliggör ett fördjupat och uthålligt samarbete mellan Helsingborgs socialtjänst och Socialhögskolan som fortgår även efter att projektet har avslutats. Detta innebär att man ska hitta samarbetsformer som passar både socialtjänsten i Helsingborg och Socialhögskolan genom mindre projekt inom ett antal områden (www.helsingborg.se).

3.3 Hemmaplanslösningar (Hpl)

Begreppet ”hemmaplanslösningar” används ofta och i många delar av landet, dock är begreppet relativt oklart. Detta leder till att begreppet kan betyda olika saker beroende på vem det är som uttalar sig om det. Det handlar om insatser av socialtjänsten vilka inte är dygnsvård (institution eller familjehem) med viss omfattning. Begreppet har utvecklats som en följd av ett behov av att finna alternativ till dygnsvård.

I Helsingborgs stad finns projektet OHPeL (omfattande hemmaplanslösningar), vilket tar sin utgångspunkt i att kunskapsutveckling är själva grunden i utvecklingsarbetet. Erfarenheter gjorda i det dagliga arbetet ska struktureras och analyseras för att kunna resultera i förbättringar. En viktig del av utvecklingsarbetet är att organisera medarbetarna. Att de tilldelade medlen används så att resultatet av arbetet i förhållande till klienten maximeras är något som förvaltningen starkt har betonat. OHPeLs målgrupp är ungdomar mellan 15-25, aktuella inom socialtjänsten, vilka har ett omfattande vård- och stödbehov (behov som omfattar många livsområden). Alternativet till vården är eller skulle kunna bli någon form av dygnsvård.

Att kommuner arbetar med alternativa lösningar till institutionsvård beror på två saker, dels att resultaten av placeringar inte har varit tillfredställande och dels de snabbt ökande kostnaderna för dygnsvård (Redestig & Eskilsson, 2004).

4 Tidigare forskning

4.1 Institutionsvård

4.1.1 Historik

I Sverige har institutioner för barn och ungdomar funnits i flera hundra år. I och med att den sociala barnvården växte fram blev placeringar på institution en åtgärd för barn och ungdomar som ansågs leva i en otillfredsställande situation eller som betedde sig på ett oacceptabelt sätt (Sallnäs, 2000).

Samhällets reaktioner på beteendeproblem hos ungdomar har växlat mellan straff och behandling. Att behandlingen gör en skillnad för de unga är en förutsättning för själva behandlingstanken. Innan 1500-talet var ett bötesystem den vanligaste straffformen men under 1500-talet blev radikala straff allt vanligare och kroppsliga straff användes närhelst en individ var ett hot mot samhället. Dödsstraffet blev ett redskap för att röja påstått farliga individer ”ur vägen”. Även unga drabbades av denna grymhet och nedan citeras en lag från Massachusetts Bay (1646) översatt av Claes Levin:

”Om en man har en styvsint eller uppstudsigt son, tillräckligt gammal och förnuftig [...] som inte vill lyda sin faders röst, eller sin moders röst, och som när de har tuktat honom inte vill lyssna till dem: då skall hans Fader och Moder [...] föra honom till domarna i rätten och vittna inför dem att deras son är styvsint och uppstudsigt och inte lyder deras tillsägelser och tukt, utan ägnar sig åt varjehanda och notorisk brottslighet, en sådan son skall sändas i döden.”

Under 1600-talet växte ett nytt straff- och korrigeringsystem fram där de straffade spärrades in i särskilda hus för att arbeta. Detta gav samhället möjlighet att rensa städerna från lösdrivare samtidigt som man drog ekonomisk nytta av dem. Under 1700-talet blev samhället mer rättssäkert genom att alla individer blev lika inför lagen, tidigare bedömdes brotten godtyckligt av en enväldig härskare. Straffsätserna sattes nu i relation till brottets grovhet och inte efter domarens egen uppfattning. Detta kom att kallas ”den klassiska skolan”. På 1800-talet ändrades allt igen och ersattes av ”den positiva skolan” som menade att alla åtgärder

skulle rikta sig mot lagbrytaren och inte mot den kriminella handlingen. Grundtanken var att försöka finna kriminalitetens orsaker för att kunna förebygga den bl a genom lagstiftning. Man skulle skydda samhället genom att beakta framtiden istället för den förflutna handlingen (ibid.).

Runt år 1900 växte filantropin och samhällsmedborgare som hade det bättre ställt hjälpte fattiga och vanvårdade barn till en bättre framtid. Detta arbete lade grunden till en social behandlingsideologi som menade att människan har en förändringsbar karaktär och en individ som begått brott behövde inte nödvändigtvis vara född brottsbenägen och kunde därmed även förändras till att bli en laglydig medborgare. Ungdomsbrottslingar började skiljas från vuxna brottslingar och flyttades bort från sin normala miljö för att på så sätt få till stånd en förändring (Levin, 1998).

På 1970-talet var den dominerande tanken inom institutionsvården att ”nothing works”. Som en konsekvens av nedslående resultat ändras synen på behandling efter 1975 från att experimentera med institutionsbehandling till att söka efter alternativ åt de unga så att de kunde stanna kvar i hemmet (Andreasen, 2003).

4.1.2 Resultat av institutionsvård

Såväl nationellt som internationellt är kunskapen bristfällig om vilken inverkan den moderna institutionsvården har på barn och ungdomar och hur institutionsvistelsen påverkar deras fortsatta liv. Användandet av institutioner verkar styras av annat än systematisk kunskap om rehabiliterande effekter. De särskilda ungdomshemmen har rönt ett större forskningsintresse än övriga institutioner. Kring utfall och resultat av den svenska institutionsvården i övrigt finns få studier (Sallnäs, 2000).

Institutioner för ungdomar med allvarliga beteendeproblem har i allmänhet inte haft så lyckade resultat, detta tillskrivs bland annat att institutionerna har en omfattande uppgift. Det är inte säkert att beteendeproblemen kan behandlas och då är bästa möjliga effekt ett förbättrat beteende jämfört med tiden innan placering. Ett positivt resultat kan uppnås om institutionen kan genomföra behandlingen och om vistelsen inte avbryts. Om detta lyckas är nästa steg att genomföra behandlingen så att en negativ utveckling undviks och att

behandlingsresultatet därmed blir positivt. Dessutom måste beteendeförändringen kvarstå när ungdomen återvänder till det vanliga samhället (Andreasen, 2003).

I den undersökning Levin (1998) gjorde på Råby ungdomshem framkom att en fjärdedel av de intervjuade ungdomarna ansåg att vistelsen på Råby påverkat dem i positiv riktning, övriga ansåg att vistelsen påverkat dem i negativ riktning eller inte alls. 80 % av ungdomarna som intervjuades återföll i brott efter behandlingen. Fler ungdomar missbrukade efter placeringen än innan och nästan 60 % placerades på andra anstalter efter Råby. För 30 % av ungdomarna gick det bra eller någorlunda bra i livet, dock gick det bäst för flickorna, vilket stämmer väl överens med tidigare forskning. Detta antas bli bero på flickor blir aktuella för institutionsvård för mindre allvarliga problem än pojkarna (ibid.).

Ska institutioner användas som behandlingsåtgärd bör de anpassas och drivas enligt metoder som forskningen visar ger bäst effekt. Detta gäller alla placeringar men framför allt tvångsplaceringar. Detta för att det, enligt Andreasen (2001), är oetiskt att placera ungdomar med tvång på en institution som fungerar dåligt eller har dåligt resultat. Forskning visar tydligt att vissa metoder har större verkan än andra och har möjlighet att uppnå goda resultat. En viktig slutsats är att det blir möjligt att uppnå goda effekter med institutionsbehandling. Att institutioner generellt har sämre resultat än insatser i öppenvård tillskrivs delvis att ungdomarna samlas i grupper på institutioner samt att behandlingen inte sker i närmiljö. Även det faktum att många av de mest besvärliga ungdomarna inte fullföljer vistelsen tillskrivs betydelse för resultatutgången (ibid.).

4.1.3 Aktuella tendenser

De barn och ungdomar som placeras på institution är en heterogen grupp såväl kulturellt, etniskt som beträffande vilka problem som föranlett placeringen. I Sverige är majoriteten av de placerade barnen och ungdomarna där på frivillig basis. Utländsk och svensk forskning visar på att ett samband mellan fattigdom eller annan underprivilegerad ställning i samhället och risken att barn och ungdomar placeras i någon form av samhällsvård (Sallnäs, 2000).

Antalet institutioner, platser och placerade unga i Europa har minskat och antalet ungdomar i fosterhem har ökat. Denna förändring ses som ett resultat av kritiken mot användningen av institutioner. Dessutom antas samhället ha blivit mer tolerant mot avvikande beteende och

förebyggande arbete har stärkts. Under senare år har det också lagts större vikt vid att ungdomen får stanna i familjehemmet. Resultat pekar på att institution bör vara för de mer krävande ungdomarna. I alla europeiska länder anser allt fler att barn och unga inte kan hjälpas om man inte tar hänsyn till deras ursprung, nätverk och kulturella miljö (Andreasen, 2003).

4.2 Kunskapsbaserat socialt arbete

Följande avsnitt kan sägas vara en blandning av tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter. Detta för att texten tar sin utgångspunkt i såväl teoretiska resonemang samt debattinlägg i vetenskapliga tidskrifter.

För att hantera de stora mängderna av fragmentarisk och oöversiktlig kunskap som forskningen har frambringat har det kunskapsbaserade arbetet utvecklats. Den kunskapsbaserade praxisen har fått en stor utbredning inom medicinen där behovet av att minska glappet mellan forskning och fält varit stort. Det kunskapsbaserade arbetet har marknadsförts som något som ”säkrar” behandlingsutbudet och gör det mer kostnadseffektivt. Erfarenhet som grund för beslut ersätts med ”säkra bevis” (när kunskapen är baserad på ”bevis” anses den vara bättre än kunskap baserad på erfarenhet) (Öystein Angel, 2003).

Det kunskapsbaserade arbetets kunskapssyn tar sin utgångspunkt i att man på individnivå kan lokalisera och definiera problem och att man med korrekta mätningar kan få samma resultat oavsett vem som genomför dem, vetenskapliga mätmetoder ger ett objektivt intryck. Det kunskapsbaserade arbetet bygger på en positivistisk kunskapssyn, med vilket menas att det är möjligt att komma fram till en säker kunskap där forskaren är objektiv och värderingsfri i relation till det han undersöker (ibid.).

Den kunskapsbaserade praxisen föreslår en deterministisk rationalitet och är baserat på tankar om ett optimalt beteende i en planerad och organiserad miljö. Det argumenteras för att socialarbetare vid beslut använder sig av en reflexiv förståelse och inte en formellt bestämd sådan. Tendensen i det kunskapsbaserade arbetet, att dela upp processer i ”fakta” och ”värderingar”, undergräver socialsekreterarnas professionella omdöme och beslutanderätt (Webb, 2001).

Enligt Månsson (2000) är den stora frågan hur modellen hämtad från medicinens värld skulle kunna överföras till det sociala arbetet och hur den skulle kunna användas för att värdera sociala tjänster och insatser. Utgångspunkten är, att medicinsk behandling går att likställa med sociala metoder och insatser. Det sociala arbetet anses vara komplext och svårfångat, där relationen mellan socialarbetare och klient i sig har ett eget värde och där betydelsen av den intuitiva kunskapen betonas. Månsson menar att kritik som finns mot att det produceras för lite exakt kunskap om det sociala arbetets utfall och att forskningen därmed inte ger ett underlag för en kunskapsbaserad utveckling av det sociala arbetet, är förvånande med tanke på att socialt arbete är så komplext som det är (ibid.).

Värdet av socialt stöd kan inte förstås utifrån isolerade insatser, oberoende av nätverket. Månsson menar också att användningen av forskningsresultat inom socialtjänsten inte styrs av vilken forskning som finns tillgänglig utan av de olika organisatoriska miljöerna. Likaså menar han att den akademiska forskningen felaktigt framställts som ointresserad av praktikens behov (ibid.).

Som motvikt till det Webb (2001) och Månsson (2000) skriver kan nämnas att Pettersson och Johansson (2001) menar att det man försöker uppnå med det kunskapsbaserade sociala arbetet är en "klient- och brukarnära" kunskapsproduktion som har till syfte att synliggöra vad det är det sociala arbetet åstadkommer. Bland annat nämns empiriska studier av socialt arbete som ett medel för att uppnå denna kunskapsproduktion. Denna kunskap ska öka den gemensamma kunskapsbasen och vara ett beslutsstöd såväl för organisationen som för enskilda socialarbetare (ibid.).

Kommunernas uppgift är att ansvara för utvecklingen av en socialtjänst som vilar på beprövade metoder och kunskap kring olika arbetssätts resultat. Ett klientperspektiv innebär då att det sociala arbetet har metoder där klientens behov tydliggörs och gör insatser relevanta och möjliga att följa upp. Professionella bedömningar som har stöd av utvärderade metoder tillsammans med en stärkt klientroll kan leda till en kunskapsbaserad utveckling av socialtjänsten, som på så sätt bättre svarar upp mot intentionerna i SoL (Wigzell & Pettersson, 1999).

4.3 Teoretiska utgångspunkter

Våra teoretiska utgångspunkter är tagna ur Verner Denvalls bok ”*Viljen vi veta, viljen vi förstå...kunskapsbildning inom socialtjänsten*” (2001). Denna bok blev bas för våra teoretiska utgångspunkter för att den på ett enkelt och adekvat sätt berör ämnen som vi intresserar oss för och tar upp ämnen som vi har funnit i vår insamlade empiri.

4.3.1 Vetenskaplig och erfarenhetsbaserad kunskap

Forskning om socialtjänsten visar på att organisationer ofta gör en sak men uppger något annat, arbetssätt styrs av trender, omorganisationer sker oregelbundet och försvårar därmed reflektion och kontinuitet, utvärderingar sker inte särskilt ofta och har begränsad betydelse för det fortsatta arbetet. Åsikterna om hur en större professionalisering kan komma till stånd kan delas in i två diskurser. Antingen anses att professionaliseringen sker genom ett förvetenskapligande av den sociala praktiken eller genom att personalens egna erfarenheter (den dolda, tysta kunskapen) blir medvetandegjorda och uppmärksammade. En tredje ståndpunkt håller eventuellt på att utvecklas på så sätt att nya allianser bildas och kunskap produceras bredvid den traditionella forskningen (Denvall, 2001).

Enligt Denvall så kan den professionalisering som sker genom en ökad grad av vetenskapliggörande leda till specialisering och differentiering från andra yrkesgrupper. Den kritik som framförs mot att sociala problem görs om till yrkesmässiga frågor menar han kan mötas med att förvetenskapligandet av den sociala praktiken leder till att socialarbetare får en större kompetens som gör dem bättre lämpade att ta itu med svåra problem. Den akademiska kunskapen blir redskap som kan hjälpa socialarbetarna att utföra sitt arbete och det vetenskapliga tänkandet blir basen för hur arbetsuppgifterna utförs, vilket enligt Denvall garanterar god kvalitet. Därför är det viktigt att forskningen i socialt arbete verkligen bidrar till det sociala arbetets utveckling och inte avlägsnas längre från detta (ibid.).

Sunt förnuft brukar ställas mot vetenskaplig kunskap. Det som utförs i det sociala arbetet ses av allmänheten som utslag för just det sunda förnuftet. Detta innebär att det då inte ses som nödvändigt med en viss utbildningsnivå utan snarare ”vardagskunskap”. I det sunda förnuftet finns en föreställning om att denna erfarenhetsbaserade kunskap är bättre än den akademiskt tillägnade kunskapen och gammal kunskap premieras (ibid.).

Denvall menar dock att den erfarenhetsbaserade kunskapen kan stå för införlivandet av felaktig kunskap och att tidigare kunskap kan ”bygga in” problem om inte socialarbetarna ”ser” den egna kunskapen och därmed inte kan ifrågasätta den. Samtidigt kan vidareutbildning ge dåligt samvete hos vissa socialsekreterare eftersom klientarbetet inte prioriteras just då (ibid.).

1997 ålades universiteten att, förutom att bedriva undervisning och forskning, samarbeta med organisationer, företag och föreningar för att bidra till lokal och regional utveckling. Denna förändring anses ha stor betydelse för samhällsutvecklingen. Ett problem som identifierats för en utökad samverkan mellan forskning och fält är att det bildas en alltför hög tilltro till vetenskapen, som därmed förväntas lösa yrkesfältets problem. Ytterligare ett problem är att ett gott yrkeskunnande kan bli lika med tillämpning av vetenskapligt tillägnad kunskap (Denvall, 2001).

5 Resultatredovisning

Eftersom våra intervjupersoner kan sägas ha tre olika perspektiv så har vi valt att redovisa våra resultat ett perspektiv i taget och därefter kommer analysen. Under varje perspektiv har vi strukturerat redovisningen utifrån följande:

- Inställning till institutionsvård av ungdomar
- Ungdomens bästa
- Inställning till forskning

5.1 Politiker i socialnämnden

5.1.1 Inställning till institutionsvård av ungdomar

Uppfattningen gällande hur det ser ut med antalet institutionsplaceringar av ungdomar idag i Helsingborg skiljer sig mellan politikerna. Enligt politiker A har antalet institutionsplaceringar av ungdomar legat ungefär jämt över tid medan politiker B säger att det just nu är ett ökat antal placeringar men att det däremot är kortare placeringstider än tidigare. Samme person konstaterar även att antalet placeringar och placeringstiderna växlar beroende på vad som inträffar, vad som blir anmält osv. Att det i Helsingborg just nu är aktuellt med kortare placeringstider tror han beror på att kommunen jobbar mycket med hemmaplanslösningar.

Politikernas inställning till institutionsplaceringar av ungdomar är att det är något man ska ta till när det inte finns några andra alternativ och den unge inte kan vårdas nära hemmet. Institutionen blir då en sista utväg och en placering kan till exempel bli aktuell när den unge behöver avgiftning, bryta ett skadligt beteende eller få motivation. Politiker B påpekar att det är viktigt att politiker och socialsekreterare har kännedom om vad det är de betalar för, vilka resultat de får för pengarna och vad som händer efteråt. Även bristen på forskning kring resultat nämns här. Den gemensamma upphandlingen av institutionsvård i Skåne är något som politiker B nämner som en hjälp vid kontrollerna av vårdens kvalitet. De två politikernas sätt att se på institutionsvård har förändrats under deras yrkesverksamma tid på så sätt att politiker A upplever att institutionerna i dagsläget mer försöker erbjuda den vård som socialnämnden efterfrågar medan politiker B säger:

”[...] och det är klart att från början har jag haft en [...] generaliserande syn på... saker och ting sen har jag ju ökat mina kunskaper... och försökt när vi fattar beslut att ställa frågor kring... är det här så att säga det optimala, det bästa. Finns där alternativa lösningar och så vidare, så på så vis tycker jag att min kunskap har ökat.”

Samme person fortsätter med att säga att han som politiker nu mer intar en granskande roll inför ett beslut än tidigare då han överlät mer åt socialsekreterarna. En granskande roll bygger på ett förtroende och respekt mellan socialsekreterare och politiker, där politikern litar på de bedömningar socialsekreteraren gör.

5.1.1.1 För- och nackdelar med institutionsvård

De fördelar som nämns med institutionsplaceringar är möjligheten att kunna låsa in den unge för att bryta ett beteende t ex missbruk och kriminalitet och få personen ”att landa”, att den unge får hjälp av professionella på en institution som kan hantera den aktuella problematiken samt att institutionsvården kan fungera som en skyddsfaktor där ungdomen skyddas från samhället och vice versa. Nackdelarna anser politiker A vara att den enskilde kan uppleva det som ”för jäkligt” att han måste låsas in. Samme politiker säger också:

”Men alltså ur samhällets sida så behövs det här att man under en viss begränsad tid får människor liksom att bli drogfria, bryta akuta kriminella. Och försöka få dem alltså in på andra vägar, det är ju inte alltid det lyckas men det är värt ett försök.”

En annan nackdel som nämns är om det blir för långa utrednings- och behandlingstider på institution eftersom det är en skyddad värld där den unge hålls utanför det ”vanliga” samhället. Därför är det viktigt att den unge får komma tillbaka till sin normalmiljö och får en bra eftervård. Ytterligare nackdelar som politikerna nämner är att det vid brådskaande placeringar kan bli så att den unge placeras långt ifrån Helsingborg, vilket anses vara negativt. Även kostnaderna och att man inte alltid är säker på vårdkvaliteten uppges som nackdelar.

När det gäller att motivera valet av institution som behandlingsform nämner politiker A att man kan använda sig av det faktum att ungdomarna inte ska vara på institution för alltid utan sen ska vidare. Samme person nämner även att han litar på socialsekreterarens bedömning angående valet av institution och att han tror att många fler skulle vara inlåsta på institution om allmänheten hade fått bestämma. Ytterligare omständigheter som politikerna menar motiverar valet av institution är t ex att de utgår från lagtexten, att det finns institutioner med goda resultat, att man utgår från ungdomens bästa och att man vid placering utgår från en utredning som visar på att institution är det optimala alternativet. Politiker B nämner även att han själv sett exempel på när institutionsvården har gett positiva resultat för enskilda personer. Han konstaterar dock att det finns ungdomar, som tidigare varit placerade på institution, som det har gått dåligt för:

”Men att det går rent... alltså det går inte att hantera för vissa ungdomar, alltså det går inte. Så fort de kommer ut ifrån den här institutionen och lite lättare vårdformer, förstärkt familjehem och vad det nu kan vara. Så är det så... destruktiva, går genast in i ny kriminalitet, missbruk... och då, alltså det blir en jojo-effekt, tillbaka till institutioner och så är det nytt försök”

På frågan hur politikerna skulle vilja motivera en ungdom och dennes föräldrar inför en institutionsvistelse svarade de att det är lättare att motivera föräldrarna än ungdomen eftersom denne sällan vill bli intagen. Ytterligare en motivering var att föräldrar inte ska tänka på sig själv utan utgå från ungdomens bästa, vilket kanske är en institutionsplacering.

5.1.2 Ungdomens bästa

Som tidigare nämnts ser politiker A institutionsplacering som en eventuell skyddsfaktor för att skydda ungdomen från samhället men även för att skydda samhället från ungdomen. Politiker A nämner att det för cirka tio år sedan var vanligt att man skickade ungdomen så långt bort som möjligt vid en institutionsplacering, detta för att man utgick ifrån att samhället

behövde skyddas. Han menar att det idag snarare är så att det handlar om individen och dennes rätt att komma tillbaka igen i samhället efter en institutionsvistelse. I Helsingborg finns det boende för ungdomar som tidigare varit placerade en kortare tid på institution och som ska återanpassas till samhället och detta menar politikern är rätt väg att gå:

”Alltså institution är ett nödvändigt ont, men det är bara för att bryta en kriminalitet eller ett missbruk”

Det framkommer tydligt i intervjuerna att det är viktigt att man utgår från ungdomens bästa inför en eventuell institutionsplacering, att det finns en utredning som visar på att valet av institution är det optimala för personen, samt vikten av att behandla varje ungdom som en individ och att ge varje person det den behöver utifrån sina egna förutsättningar. Det framkommer också att forskning kring vad ungdomen behöver är något som är viktigt.

5.1.3 Inställning till forskning

Politiker A menar att det finns ganska lite forskning om vad som händer efter en placering och ser fram emot rapporten om en institution driven av Statens institutionsstyrelse (SiS) där Lunds Universitet medverkar i att försöka visa på vad som händer efter avslutad behandling.

5.1.3.1 Svårtillgänglig forskning?

Båda politikerna nämner att de har tagit del av en del forskning genom åren, t ex undersökningar och forskningsresultat. Ingen kan nämna något konkret de har läst och säger att detta kan bero på att texterna är för svårt skrivna eller att innehållet i dem inte är så konkret att det går att härleda till det egna arbetet. På frågan om hur de ser på betydelsen av forskning kring institutioner säger politiker A:

”Den... framför allt så har den ju släpat efter på... kvinnliga missbrukare. Alltså på [...] kvinnlig kriminalitet”

Han hoppas få ta del av forskning inom dessa områden i olika sammanhang. Politiker B nämner att forskning är jätteviktigt och ser vikten av att behandla varje person som en individ och utgå från just den personens förutsättningar. Han efterlyser mer forskning på vad som händer efter avslutad behandling, att man följer upp hur det gått för ungdomen. Ingen av de två politikerna anser att det finns tillräckligt med forskning.

Andra saker som nämns som viktiga för att skapa en kunskap om institutioner och institutionsplaceringar säger båda politikerna vara att se på behandlingsställena med egna ögon, genom studiebesök. Det ger andra upplevelser än att läsa om dem i dokument.

5.1.3.2 KUBAS

Politikerna nämner samarbetet inom KUBAS som en tillgång i att göra arbetet mer effektivt. Politiker A säger att det pratas om forskning inom den egna politikergruppen men inte så mycket som det borde göras. I politiker B:s grupp pratar man om KUBAS samt om vad de får för pengarna vid placeringar samt effekterna av behandlingen. Samme intervjuperson tror att inställningen till forskning är positiv inom politikergruppen och att de, inom socialnämnden, är övertygade om att det behövs mer forskning.

Politiker B har deltagit i KUBAS arbete i mycket liten omfattning. Han uttrycker emellertid en önskan om att bli delgiven mer information för att på så sätt få kunskap om projektet. Politiker A anser inte att han haft tid att delta. De tycker båda två att kunskapsbaserat socialt arbete är positivt och de tror att KUBAS kan få som effekt att situationen för den enskilde institutionsplacerade ungdomen blir bättre genom att man kan införskaffa kunskap om resultaten av placeringar som kan användas inför framtida placeringar.

5.2 Chefer på socialförvaltningen

5.2.1 Inställning till institutionsvård av ungdomar

Enligt cheferna på socialförvaltningen så har antalet institutionsplaceringar som görs inom Helsingborgs kommun minskat. Chef A förtydligar med att säga:

”Eller man kan väl säga så här... antalet placeringar minskar inte, alltså antalet personer, men antalet dygn minskar så att de är inne på institution kortare tid och sen kommer man hem igen.”

Detta förklaras vidare med att en placering ska ses som en länk i en vårdkedja och inte som hela vårdkedjan i sig, istället blir det hemmaplanslösningen som står i fokus och som blir den stora delen i behandlingen. Chef B påpekar att institutionsplaceringar inte har ökat under de senaste två-tre åren men att det under det senaste året skett en avsevärd minskning. Samme person säger också att det är viktigt att vara klar över att förändringen av antalet institutionsplaceringar sker cykliskt och att det har minskat det senaste året kan bero på att

man nu tänker i andra banor, man vill försöka göra något för den unge och försöker hitta det alternativ som passar bäst utifrån behoven. Han menar också att det tidigare snarare var så att en handläggare kunde placera på institution bara för att göra något åt problemet och för att få lite andrum. Det blev helt enkelt en överlevnadsfråga för den enskilde handläggaren. Chef B menar också att det inte är antingen eller som gäller utan det hänger ihop med vad som finns att erbjuda och att alternativ inte alltid är så enkla att finna.

Chef A tycker att en institutionsplacering kan vara bra under en kortare tid:

”[...] det är bra under en kortare tid. Det kan vara det här att du behöver gränssättas, du behöver kylas ner, du behöver kanske avgiftas [...] sen tror jag att man ska försöka jobba med det naturliga nätverket [...]”

Den kännedom som intervjupersonen har om institutionsplaceringar hänvisar hon till erfarenhet från att själv ha arbetat som socialsekreterare i många år. Hon nämner även att det ramavtal som merparten av Skånes kommuner har ingått inte innebär att alla placeringar sker inom Skåne. Om ett behov inte kan tillgodoses inom ramavtalet kan en placering utanför avtalet bli aktuell. Likaså om den institution som bäst tillgodoser behov inom ramavtalet är fullbelagd. Enligt chef B kan en anledning till att man placerar på institution vara att man inte ser något alternativ eftersom myndigheterna måste följa lagstiftningen och måste agera i vissa sammanhang. Han nämner även att det är viktigt att ta tillvara erfarenheter och att mäta resultat för att ta reda på vad en placering leder till och att detta inte är något man gör på ett halvår utan att det tar flera år. Intervjupersonen menar att institutionsvård med rätt kvalitet och använd på rätt sätt kan bli en oundgänglig del av något, precis som den fel använd kan bli fullständigt meningslös. Han säger även att det är viktigt att uppdragsgivarna är tydliga med vilken vård de vill att den unge ska få.

Chefernas synsätt på institutionsplaceringar har blivit påverkade av en del olika saker. Chef A förklarar sitt förändrade synsätt med att:

”Ja, det har det nog utifrån att vi kanske har byggt upp fler alternativ på hemmaplan. Innan hade du inte så mycket på hemmaplan att erbjuda som ett alternativ och då var du rätt hänvisad till institution och vad de kunde erbjuda. Sen om jag tyckte det var bra eller inte det hör kanske inte till saken, men det fanns inte så mycket att erbjuda i alla fall.”

Även resultaten som visar på att det många gånger inte leder till något positivt med en placering nämndes som något som lett till ett förändrat synsätt.

5.2.1.1 Motiv till placeringar

Chef A framhåller att för- och nackdelar inte är samma sak hela tiden utan att man måste titta på varje individs behov för att avgöra vilket alternativ som passar den bäst. Dock finns det vissa fördelar som cheferna kan se med en institutionsplacering och det är att det kan vara bra för ungdomen att få komma bort för att få gränssättning, för att bli avgiftad, att inte alla klarar av en hemmaplanslösning utan behöver ”hållas” mer och längre på en institution, skyddsskäl och att vissa behov bara kan tillgodoses på en institution. Nackdelar som nämns är om en institutionsplacering kommer till stånd trots att det inte är ett bra alternativ för personen just då samt att ungdomen kan må väldigt bra under själva vistelsen på institution och att det kan bli ett lyckat resultat under placeringen men att det egentliga målet är att ungdomen ska klara sig i samhället. Chef A visar även på att om en ungdom klarar av en hemmaplanslösning så är detta bäst:

”Att om det går och ha en hemmaplanslösning, om det är bra för den här unga och då menar jag en hemmaplanslösning som håller både kvalitativt men också kvantitativt, man kan inte bara träffa en människa en gång i veckan och kalla det hemmaplanslösning, som alternativ, utan det måste vara rejält många timmar och måste vara god kvalitet. Så tycker jag, att det är det bästa.”

Som motiv för institutionsplaceringar nämner cheferna att det som styr allra mest är ungdomens bästa och behoven men också att man genom att bygga upp en plan inför den fortsatta vården redan från början kan förhindra fortsatt destruktivitet. Även att institutionen kan bidra till ungdomens vård nämns som en eventuell motivering. På frågan hur man kan motivera en placering inför politiker svarade chef A att placeringen av en ungdom kanske initialt är dyr men att man efter en kortare tid byter vårdform och därmed sänker kostnaden, samma person svarade att det inte brukar vara svårt att få politikerna att förstå detta. Som ett exempel på hur man kan motivera en ungdoms föräldrar inför en institutionsvistelse följer nedan ett citat av chef B:

”Ni vill ju att han ska må bra ju, så hur ska vi arbeta [...] seriöst. Vad består er del i det andra? Och när jag då får bättre grepp om hur det här ser ut i olika avseende så kanske jag kan komma med något förslag på om hur vi ska arbeta [...] tillsammans. Och i det läget kan det ju mycket väl vara så att som

Olle springer omkring på stan och betar sig [...] skadar allt och alla, framför allt sig själv. Och vi har provat det här nu att göra det vi brukar göra, här hemma men det går ju inte. Det går utom oss att göra. Så då kanske vi kommer överens om eller så säger vi bara det att nu är det så, vi kan inte ta ansvar för det här längre”.

Den forskning som finns om institutionsplaceringar menar chef A påverkar valet av behandlingsform på så sätt att det faktiskt finns resultat som tyder på att institutioner inte fullt ut bidrar till att ge ett gott resultat. Men även andra faktorer såsom hur institutionerna jobbar, vilka metoder de har, vilken kvalitet de håller och även kostnader spelar in.

5.2.2 Ungdomens bästa

Ungdomens behov styr ofta valet av behandlingsform enligt intervjupersonerna och de kan gå utanför ramavtalet om så behövs för att tillgodose den unges specifika behov. Det viktiga nämns vara att den unge ska klara sig och må bra i samhället. Kommentaren om att det är den unges egna behov som styr valet av behandlingsform återkommer flera gånger i intervjun med chef A:

”Alltså man måste titta på varje individs behov och inte sätta in alla i en mall och säga att det är så här vi gör [...]”

Ibland innebär ”ungdomens bästa” att en institutionsplacering är nödvändig. Cheferna menar att det är viktigt att inte enbart fokusera på ungdomen utan även på dennes föräldrar och på hela familjen tillsammans. Kanske en specialpedagog behöver tillsättas för att hjälpa till i skolarbetet och kanske behöver ungdomen en kontaktperson för att täcka upp en del av fritiden. Chef B menar att insatser för ”ungdomens bästa” är ett långsiktigt arbete där institutionsplacering endast är en del i arbetet.

En situation som kan uppstå, enligt chef A, är att en hemmaplanslösning bedöms vara det bästa alternativet för ungdomen men att detta ej kan genomföras på grund av komplexiteten i ungdomens problem. Denne kan ha diagnoser som kräver så särskilda lösningar, som involverar mycket personal, att det är omöjligt att bygga upp behandlingen kring den unge på hemmaplan och man måste istället välja ett alternativ på institution.

5.2.3 Inställning till forskning

Chef B säger att det ur det perspektiv han har är det inte centralt med forskning, utan det centrala är att det finns en ständig kvalitet i utvärderingen av det egna arbetet. Det är viktigt att hela tiden utveckla och förändra arbetet men detta måste bygga på erfarenheterna som genereras i det vardagliga arbetet. Att ta till sig nya teorier är bra endast om vi samtidigt lär av vardagen och inte bara ”rapar” upp det som någon annan har sagt:

”[...] Och sen kommer det, och varför vi ofta tar emot det här så snabbt, det beror på att vi inte, ja om man inte har en egen identitet, om man inte är någonting [...] så fylls man ju, då blir det du som fyller mig med nåt. Det låter ju jättebra, sen rapar jag upp det du har sagt... det är ju inte bra va, jag borde vara jag, jag borde stå säkert, jag borde va så och jag har min egen kunskap. Jag är ganska kritisk till det du säger... nyfiket men kritiskt. Det är ju inte säkert det du har... det kan ju vara bra där du jobbar, med de förutsättningarna, här är det förbannat ointressant [...]”

Båda cheferna har tagit del av forskning om institutionsplaceringar och en av dem nämner speciellt Claes Levins forskning, om att institutionsplaceringar inte bidrar fullt ut till ett gott resultat, som betydelsefull. Chef B nämner vikten av att inte mäta resultaten medan ungdomarna är på institution eftersom uppgiften inte är att de ska må bra på institution, det viktiga är istället hur det går efteråt:

”Om man frågar i slutet av perioden, det kan ju svara på att institutionerna ofta har så bra resultat... säger dem. Att när, så länge de finns på institutionen så kan de få mycket bra värden. Men det var ju inte det som var uppgiften, att de ska må bra på sjukhus, eller må bra på någon institution. Utan... vi måste ju vara överens om vad vi sysslar med och varför. Han ska må bra, han ska klara sig [...]. Och det kan vi mäta ganska enkelt, i många avseenden när vi har perspektiv på det. Jag menar, kom han in på gymnasiet, fungerade det där.”

5.2.3.1 Tillgång till och betydelse av forskning

Chef B menar att det aldrig kommer att finnas tillräckligt med forskning, men att det viktiga inte är vad det är man tar till sig utan hur man tar det till sig. Chef A anser att det finns tillräckligt med kunskap om institutionsplacering, däremot saknar hon kunskap om hemmaplanslösningar:

”Är då hemmaplanslösningar ett bättre alternativ än en institutionsplacering, så egentligen borde man ju då forska på hemmaplanslösningar och säga: okej, om inte det var bra, är det här bättre?”

Samma person berättar vidare att man i kommunen har resultat- och analyskonferenser (REA-konferenser). De omfattande hemmaplanslösningarna kollegiegranskas genom att man ser på vårdplanen och behandlingsplanen och därefter på hur resultatet blev. Detta är något man gör över tid, t ex så har man följt en ungdom under fyra år, från början till slut och detta har man gjort för att försöka lära sig, få kunskap och kunna dra generella slutsatser. Intervjupersonen konstaterar dock att ett sådant här tillvägagångssätt tar tid.

Enligt chef A så har forskningen den betydelsen vid val av behandlingsform att den finns i bakhuvudet på handläggare och enhetschefer, men att det i slutändan är ungdomens behov som får styra. Intervjupersonen fortsätter med att säga:

”Ja, den finns ju med som en kunskap, så som allt annat man lärt sig och så va. Jag tror säkert att det påverkar, det har ju påverkat hela vår verksamhet skulle jag tro. Vi har ju chefer som själv har jobbat på institution, de vet ju vad de tycker och så va.”

5.2.3.2 KUBAS

När det gäller KUBAS så känner båda cheferna till detta, chef A på så sätt att de REA-konferenser som hon själv deltar i följs av forskare med koppling till KUBAS men även på så sätt att hon känner till den lokala KUBAS-gruppen. Hon är dock inte intresserad av att vara mer delaktig än hon redan är på grund av tidsbrist. Chef B känner till KUBAS genom ett samarbete med forskare från projektet. Det nationella projektet är däremot inget de vet något mer om förutom rent översiktligt.

Att KUBAS är något positivt var båda intervjupersonerna överens om, även om de tror att det kommer att ta tid innan man vet vad projektet får för resultat eftersom samarbete och utvecklingsarbete tar tid. Däremot hoppades båda att KUBAS ska bidra med något bra, t ex ett utökat samarbete med universitetet för bl a uppsatsskrivande. Chef B önskar att KUBAS kan fortsätta längre eftersom han anser att det finns en hel del saker som projektet kan ta tillvara på:

”[...] att allt utvecklingsarbete måste man se över tid va. Det är alltså den mest bristande faktorn hela tiden, man tror att det går så jävla fort va. Men det gör det inte. Så att det man kan säga, sådant där arbete skulle få pågått längre tid, så att vi, ska vi säga, mera kunde integrera arbetet, alltså kunde mer delta i det här förändringsarbetet [...].”

5.3 Socialsekreterare

5.3.1 Inställning till institutionsvård av ungdomar

Socialsekreterarna är i grunden negativa till att placera på institution även om det ibland kan vara det bästa alternativet i en given situation. Tre olika socialsekreterare berättar om sin inställning till institutionsplaceringar:

”[...] det kan vara både bra och dåligt. Och det är...ja, det är oftast svårt att veta hur bra eller dåligt det är. Alltså många gånger tycker jag att det handlar om att man placerar för att man inte har något annat val.”

”Den är så här att, går jag att undvika så gör jag hellre det. [...] Så att man i första hand absolut inte tänker institution utan att man provar annat först. Sen så kan det ju gå dithän att det krävs... för att de utsätter sig själv så pass mycket för fara. [...] Så min inställning, inte institution i första hand, annat alternativ först.”

”Jag hoppas ju att vi skulle slippa det naturligtvis för att jag tror inte riktigt på institutionsvården och med tanke på det som forskningen ger oss och som resultat visar de här bristerna och sammanbrotten så hoppas jag att man skulle ha nånting annat som skulle ge resultat.”

Institution kan dock som sagt vara det bästa tillgängliga alternativet ibland, t ex för att stoppa och hindra missbruk, men gruppen intervjupersoner framhäver parallella insatser på hemmaplan för att den unge inte ska ha en positiv utveckling bara på institutionen. Det är en utmaning att flytta hem igen efter avslutad insats och att flytta tillbaka till samma situation som innan institutionsplaceringen innebär en risk. Den positiva förändringen som ungdomen genomgår på institutionen måste hålla i sig även efter hemflytt och då krävs det att även familjen och föräldrarna genomgått en förändring och är beredda på att stötta ungdomen i dennes utmaning.

Alla intervjupersonerna är överens om att antalet institutionsplaceringar som görs i Helsingborg har minskat de senaste åren. En socialsekreterare säger att även placeringstiderna har blivit kortare och att man istället väljer att arbeta med hemmaplanslösningar. Redan i

ingångsläget planeras för utslussningen och vad som ska hända efter placeringen. Det nämns även att det minskade antalet placeringar har mycket med kommunens ekonomi att göra, placeringar är väldigt kostsamma till priset av dåliga resultat, och att man utökar sitt arbete med hemmaplanslösningar när ekonomin är dålig men att man efter en tid återigen upptäcker att det finns ett ökat behov av institutionsvård. Även att man har blivit bättre på att ställa krav på institutionsvårdens kvalitet tror en av intervjupersonerna kunde vara en förklaring till det minskade antalet placeringar:

”Vi har kunnat ha en... rakare kontakt med institutionerna, alltså kunna ställa krav helt enkelt... om man inte tycker att någonting är bra. Och liksom ställa frågan, vad gör ni åt detta? Hur löser vi detta? För vi vill ju ha kvalitet i den vården som vi faktiskt köper.”

5.3.1.1 Fördelar med institutionsplacering

I grunden finns Lagen om Vård av Unga (LVU) som säger att om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för fara ska samhället, som socialsekreterarna säger, gå in och bryta det här skadliga beteendet för att skydda ungdomen. Det nämns som en fördel att socialsekreterarna noggrant kan välja behandlingshem åt den som skall komma att bli placerad, socialsekreterarna vet hur behandlingshemmen arbetar och vet vilka insatser som den unge behöver. Man kan bygga en säkerhet och trygghet åt den unge i form av kompetent personal genom att det läggs stora resurser på vård och behandling av en enskild ungdom. Väl inne på institutionen kan den unge få hjälp med en eventuell avgiftning, den kan även träffa vuxna (personal) som den kan skapa förtroende för och lära sig att lita på. Ungdomen kan också få rutiner i sin vardag som den kanske inte haft innan, den kan få hjälp med vilken utbildning den behöver och hur man söker jobb, träna upp samhällskontakter och få stöd i detta.

Att hela tiden ha en person som stöttar ungdomen i detta kan vara en fördel. Att ha utslussningslägenheter där den unge bor, med viss kontakt med behandlingshemmets personal kan också vara en fördel samt att den unge tränar sig i att kommunicera med andra samt att träna sig i att möta konflikter och reda ut dem istället för att dra sig undan.

5.3.1.2 Nackdelar med institutionsplacering

Det faktum att en institutionsplacering överhuvudtaget är nödvändig ser socialsekreterarna som en nackdel. Att det är svårt att klara av att överföra det som institutionsvården ger ungdomen till dennes naturliga sammanhang ses av socialsekreterare som en eventuell

nackdel med placeringar. En socialsekreterare uttrycker en oro för att man vänjer ungdomarna vid institutionslivet:

”Och nackdelen även för vissa ungdomar kan jag tänka mig som kommer från vanliga familjer som inte har det sådär jättevälbeställt hemma, som inte har råd att åka utomlands varje år, som inte har råd att åka till fjällen och åka skidor varje år, som inte har råd att köpa sina barn nya fina datorer och kläder i det snittet så att säga. Där kan jag känna ibland att, ja, jag är rädd att vi lurar in de här ungdomarna att tro att det är så det ska vara”.

Risken för att det kan bildas något negativt av att samla ungdomar med likartade bekymmer på samma ställe uttrycks som ytterligare en nackdel. Att man som socialsekreterare inte alltid kan följa institutionens dokumentation ordentligt, att avståndet kan försvåra samarbetet med institutionen och i de fall då behandlingsplaner inte används i det vardagliga arbetet och möjliggör för ungdomen att senare i livet följa upp den vård den fått kan ses som en nackdel. Ytterligare nackdelar som nämns är att ungdomen lyfts ur sitt vanliga sammanhang för att sen kanske behöva komma tillbaka till en vardag som såg precis ut som den gjorde innan placeringen och att institutionsplaceringar ofta sker med tvång.

5.3.1.3 Erfarenhet av institutionsplaceringar

Socialsekreterarnas erfarenheter av att placera på institution är både positiva och negativa, en av dem tycker att situationen har förändrats till det bättre under den tid som hon har varit verksam. Tidigare använde man sig av de institutioner man hade erfarenhet av medan man nu tar hjälp av ramavtalet och den databas som finns i anslutning till detta, för att på så sätt kunna kolla upp institutionerna på förhand och därmed tycker socialsekreteraren att det har blivit bättre kvalitet på vården, även om personen i fråga faktiskt också nämner att det bara är privata vårdgivare som finns i ramavtalsdatabasen och att statligt ägda SiS inte är med. Samma person nämner även att man inför en placering, förutom att titta i databasen, också ringer Länsstyrelsen och kollar referenser. Personen berättar att en del av de ungdomar hon har placerat har det gått mindre bra för medan en del har det fungerat för:

”[...] och det är väl en hel del som det inte har gått så bra för och en hel del som jag kan se att det har fungerat. Alltså jag kan tycka att den största frustrationen man upplever är när ungdomen väljer att avbryta för tidigt, som jag ser det. [...]”

En annan intervjuperson säger att den erfarenhet hon har fått under tiden hon har arbetat har lett till att hon nu vet mer om vad olika institutioner kan erbjuda. Hon nämner även att hon nu är mer noggrann med att inte göra placeringar, att göra bra planeringar från början samt att jobba med föräldrarna samtidigt som ungdomen är placerad. Samma person anser att de placeringar som hon har gjort för det mesta har gått bra, men konstaterar även att det finns några exempel på då det har gått dåligt:

”De placeringar som jag har haft, har mesta dels gått bra. Och när jag säger gått bra då menar jag att de har fullföljt behandlingen och vi har kunnat ha en eftervård, innan vi har hjälpt dem vidare eller avslutat. Sen har jag också haft, en eller två, som har havererat och det betyder att man har valt att avsluta sin placering själv. Och den ene gick det bra för i alla fall och den andre mindre bra, när man har lämnat placeringen.”

Personen fortsätter med att säga att man inte kan räkna med att det är samma sorts vård som ges på de olika institutionerna, detta eftersom man jobbar på olika sätt men också för att det är skillnad på HVB-hem och på SiS-institutioner, hon nämner att det är fler ungdomar på de sistnämnda samt att det är en större organisation.

En av socialsekreterarna menar att det som förändrats mest under hennes verksamma tid är att de nu oftare får slåss mot den ekonomiska aspekten, särskilt då att man försöker att spara in pengar genom att göra färre placeringar och istället satsa mer på hemmaplanslösningar. Hon nämner också att även forskningsresultaten som tyder på dåliga resultat vid institutionsplacering har påverkat arbetet.

En intervjuperson berättar att när det gäller avgiftningsplaceringar så har alla ungdomar hon har placerat uttryckt att det har tyckt det varit nyttigt, de har även tyckt sig få bra kontakt med personalen. Dock har de upplevt det som jobbigt att det har varit låsta institutioner och det är ingenting de önskar göra om.

En annan intervjuperson tycker inte att resultatet av institutionsplaceringar är bra, generellt för landet, men att de gånger den placerade lyckas göra en bra hemgång så kan en placering vara lyckad:

”[...] men att det jag har sett det är ju då att när man har [...] haft den placerade, lyckas göra en bra hemgång, en eftervård och rusta på hemmaplan så är ju, kan jag tycka att en placering har varit en lyckad insats. För att det

är ett led i någonting, att det ingår i ett paket så att säga, att det är inte bara att placera, för att då tror jag inte ett dugg på det. Då är det bara liksom flytta bekymmerna så att säga framåt. Kan du se, kan du lägga... lägga placering som en del av en helhetslösning. Då tror jag nog att vi kan se också de här lyckade resultaten även i Helsingborg, i de fallen vi lyckats att få till det så. Att det ingår i någonting, att det är en kedja liksom, en vårdkedja eller händelsekedja eller... en lyckad placering. Att det är en del av en långsiktig planering, då har man ett lyckat resultat. Men inte som isolerad företeelse, det är det absolut inte.”

5.3.1.4 Dilemman med placeringar på institution

När det gäller vilka dilemman som kan finnas rörande en placering av en ungdom på institution så har intervjupersonerna en del olika åsikter. Någon tycker att det största dilemman är att man inte på förhand har facit i hand och att man inte vet om det blir som det är planerat, en annan tycker att ett dilemma är om ungdomen och föräldrarna inte går med på placeringen eftersom det är allra bäst förutsättningar att lyckas med vården om man slipper gå emot ungdomens och föräldrarnas vilja. En socialsekreterare nämner det som problematiskt att ungdomen inte finns i närheten och hur viktigt det är att ha fortsatt kontakt under placeringstiden:

”Så det här att göra en placering och sen liksom ha kontakt, eller uppföljningsbesök en gång i halvåret, även om det är det lagen säger, så arbetar inte jag i alla fall, det tycker inte jag är ett bra sätt. För att då har du ju ingen chans att följa vården ordentligt. Utan det får man göra oftare”.

Annat som socialsekreterarna nämner som problematiskt är att det är många saker som ska fungera, inte bara ungdomen på institutionen utan även föräldrarna, kompisar och annat. En socialsekreterare nämner att det ibland är svårt att hitta platser när de behövs och att man då måste ”pyssla ihop lösningar” vilket personen upplever som stressande och jobbigt. Andra svårigheter i samband med en institutionsplacering som socialsekreterarna stöter på är att den institution som varit första valet inför en institutionsplacering inte har platser lediga och därmed blir det nästbästa alternativet aktuellt. Även det faktum att vissa placeringar under resans gång visar sig vara mindre lämpliga ses som en svårighet. En socialsekreterare nämner att det som hon ser som en svårighet är att en institutionsplacering är ett jättestort beslut som påverkar ungdomens och familjens liv:

”[...] Har jag tillräcklig om, kunskap om ungdomen vad den behöver? Behöver jag veta någonting mer för att kunna välja rätt behandlingsform och så här. Så det är såna saker man funderar på och som gör det svårt, för att

man känner, jag känner ju det i alla fall oftast när man placerar ungdomar liksom att det här ett beslut som är ett jättestort beslut och som påverkar den här ungdomens liv och familjens liv lång tid framåt. [...]"

5.3.1.5 Motiv för institutionsplaceringar

Intervjupersonerna motiverar valet av institution som behandlingsform t ex med att man på hemmaplan inte har de insatser som behövs för att möta upp den unges behov, en institution kan ge ungdomar skyddande ramar som inte finns tillgängliga på annat sätt och att det oftast bara är i början av en vårdkedja som en institution är nödvändig. En socialsekreterare säger att man kan motivera en placering genom att visa på att man faktiskt har provat på andra saker:

"[...] Alltså har vi provat andra saker jag kan visa på att det här har vi provat, detta har vi provat, detta trodde vi på men alltså det blir inget bra resultat, det fungerar inte på grund av att man inte kan nå varandra till exempel eller ja, det kan handla om allt möjligt. Du ska ha visat, eller jag tycker man ska ha visat att man har funderat kring andra behandlingsformer i öppenvård först och när de är uttömda då går du in och tittar på det andra. Men det kan också vara så att vissa behandlingsformer i öppenvård för just den här ungdomen kanske kräver en behandlingsplacering först."

Ytterligare ett sätt att motivera en institutionsplacering kan vara att ansvaret för t ex en avgiftning ska tas av dem som har kunskapen.

När det gäller hur man som socialsekreterare motiverar ungdomen själv och dennes föräldrar inför en institutionsvistelse svarar socialsekreterarna att det är viktigt att man har en kommunikation med ungdom och föräldrar, att man skapar ett utrymme för en öppenhet, att föräldrarna är delaktiga och hjälper till samt att alla försöker vara raka mot varandra. Det framkommer också att intervjupersonerna tycker det är viktigt att man berättar så mycket som möjligt om olika alternativ, att man följer med på studiebesök, att man säger vad man själv anser om situationen och vad den unge behöver.

5.3.2 Ungdomens bästa

Socialsekreterarna nämner flera gånger att det som är allra mest avgörande vid en eventuell institutionsplacering är att ta hänsyn till ungdomens behov och vilka alternativ som är allra bäst just då. En placering kan bli aktuell då den unges behov inte kan tillgodoses på hemmaplan. Om det t ex visar sig att en placering inte är så bra som man först trodde så tas alltid hänsyn till ungdomen innan man avgör vad som ska hända sedan:

”[...] Det kan också vara så att du väljer ett ställe som verkar bra och som du har goda erfarenheter av men under resans gång så är det inte så bra. Då är ju frågan, vad är bäst för den här ungdomen? Är det att byta ställe och återigen liksom placeras? Eller är det att faktiskt fortsätta där man har placerat dem och att man försöka göra nånting åt det och även om försöker göra nåt åt det så kanske det inte blir bättre, vad är då bäst? [...]”

En socialsekreterare nämner att det kan vara väldigt svårt när det är ett LVU inblandat eftersom myndigheten då säger sig veta bättre än ungdomen själv vad som är bäst för denne, vilket ungdomen kanske inte alls håller med om och det svåra ligger då i att vända motståndet till att motivera ungdomen inför en placering. Samma person säger också att hon alltid inför en institutionsplacering låter den unge säga vad det är den föredrar och varför.

Vissa institutionsplaceringar sker trots att allt det som socialsekreteraren efterfrågar inte finns inom samma institution. Detta förklarar en socialsekreterare med att den valda institutionen i alla fall bäst möter upp ungdomens behov. Samma intervjuperson berättar att ekonomin, enligt henne, inte är ett bekymmer vid placeringar, att man måste avgränsa sig är självklart men samtidigt är det kvaliteten på vården som ungdomen får som man måste titta på först och främst.

En socialsekreterare berättar att den arbetsgrupp hon befinner sig i har som målsättning att göra intervjuer med de placerade ungdomarna, en intervju i början av placeringen, en innan placeringen avslutas och en ett år efter placeringens avslut. Syftet med de här intervjuerna är att ta reda på vad den unge tycker om den vård den fått. Socialsekreterarna får fylla i enkäter utifrån de placeringar de haft för att ta reda på hur placeringen sett ut:

”Sen så jobbar vi med enkäter, ut till socialsekreterarna, utifrån de placeringar de har haft. Där de får göra en bedömning utav placeringen, dels ingångsläget, vad var målen och syftet och så vidare, så får de fylla i det. Och sen när den avslutas, hur väl blev detta uppfyllt då och vad tycker de generellt om institutionen. Så samlar vi fakta och får en generell kunskap om vad använder vi sen, vad använder vi inte, vad var bra, vad behöver vi tänka på.”

5.3.3 Inställning till forskning

Socialsekreterarnas inställning till forskning är nästan genomgående positiv och nästan alla har tagit del av en hel del forskning kring institutionsvård, hur mycket man har tagit del av varierar dock från att ha läst många olika böcker, varit på föreläsningar, vidareutbilda sig, till

att bara ha läst några artiklar. En intervjuperson påpekar att det, bara för att hon är positivt inställd till forskning, inte innebär att hon inte kritiskt granskar det hon läser. Vissa nämner konkreta exempel på hur de tänker inför en institutionsplacering, med utgångspunkt i den forskning som finns:

”[...] den forskning som har kommit och som har visat det är ju också att det är väldigt negativt att samla ungdomar på samma ställe... det skapar den här ungdomskulturen [...] Så det jag har tänkt mycket utifrån den nya forskningen som kom är att... försöka att se till i möjligaste mån när ungdomar är placerade att de inte bara ingår i det här kollektivet på stället utan man försöker verkligen... det har man alltid gjort tycker jag... jobba individuellt... men att man mer och mer tänker på det här att ungdomar behöver ut i samhället [...].”

Den socialsekreterare som inte har tagit del av så mycket forskning önskar att hennes närmaste chef och politikerna är de som bör vara mest uppdaterade eftersom de tar de yttersta besluten. Detta innebär inte, menar hon, att hon kan lägga allt ansvar på dem utan behöver fortfarande ha kunskap själv. Hon menar att forskningen är mer aktuell under utbildningen och att när man arbetar har man mycket annat som tar tid, dock önskar hon inte mer tid just för att läsa in sig på forskning även om hon tycker att det skulle vara bra att få mer information om det som är aktuellt. En annan socialsekreterare tycker att de inom hennes arbetsgrupp försöker lyfta blicken upp från golvet, med hjälp av forskningen, och få ett nytt perspektiv. Hon tycker också att det är sorgligt att det bara är det som är negativt och dåligt som uppmärksammas av medierna medan det som är bra inte alls är intressant.

En annan socialsekreterare menar att forskning är nödvändigt:

”Ja alltså, det är nödvändigt. Sen tror jag att vi skulle kunna bli mycket bättre, mycket bättre än vad vi är... för som jag sa innan så, alltså vardagen gör ju sig påmind, det kan vara rätt så stressigt att vara socialsekreterare och det... kan vara rätt svårt att göra ett bra jobb. Och vi skulle nog behöva ägna oss mer åt att sätta oss in i aktuell forskning än vad vi gör.”

Samma person anser dock att hon har all den tid hon behöver för att sätta sig in i aktuell forskning och är tacksam för att det i hennes arbetsgrupp finns utrymme för att tillägna sig det man tycker att man behöver.

Enligt socialsekreterarna har den forskning de tagit del av den betydelsen att de reflekterar mer över sitt arbete, att de inte utan vidare tar till sig det som inte är forskat på eller utvärderat, de känner sig inspirerade av forskningen och tycker att den leder till nya funderingar. De använder den kunskap de har tillägnat sig från forskningen inför en placering på så sätt att de tycker det är lättare att ställa frågor till institutionen kring den vård de ger eftersom forskningen gett dem mer ”redskap” i arbetet. Endast en socialsekreterare anser att forskningen inte har någon större betydelse i hennes arbete förutom att hon tagit till sig en del av det hon inte visste sedan tidigare:

”Det har väl inte varit nånting som jag inte har vetat innan, tror jag inte i alla fall. Alltså jag... det har ju varit just om att institutionsplaceringar inte ger de resultaten och sen vet jag ju också om att arbetsledarna är ju också restriktiva medling i institutionsplaceringar för det kan va, alltså i vissa fall kan det ju vara som det är i fängelser nästan som att jämföra, de kan lära sig mer skit genom att vara där. Så det är klart, att jag menar, visst. En del tror jag nog man tar till sig som jag inte hört innan, jo.”

Förutom forskningen och den kunskap den ger så anser socialsekreterarna att det som spelar någon roll vid val av behandlingsform är de erfarenheter man har av institutionen (t ex om det finns anmälningar gjorda), vilka ungdomens behov är och även till viss del kommunens ekonomi.

5.3.3.1 KUBAS

Ingen av intervjupersonerna har deltagit direkt i KUBAS arbete men de känner till projektet även om de inte vet mycket om det. En av socialsekreterarna uttrycker att hon gärna vill delta mer och en annan uttrycker att hon vill ha ”mer kött på benen” innan hon vill delta i ett sådant projekt.

Alla socialsekreterarna är överens om att KUBAS står för något positivt och att ansatsen är bra. En socialsekreterare tycker att både forskning och fält behöver ta steg på vägen för att så småningom kunna mötas. En annan av socialsekreterarna önskar att hon fått fler chanser att sätta sig in i projektet och att hon fått mer information:

”Vad jag känner är att dels, vi... alltså om man jobbar, hade man behövt mer tid för att sätta sig in i det, det hade också varit väldigt bra om alltså [...] om informationen hade kommunicerats tills oss på något vis. Alltså. Det känner jag är en brist.”

Att KUBAS kan bidra till att minska glappet mellan forskning och fält är något som är genomgående i alla socialsekreterarnas svar. En socialsekreterare tycker att det är viktigt att forskarvärlden tar tillvara på det som görs i ”verkligheten” och förenar kunskapen så att det inte blir två världar för sig. Hon nämner också att den kunskap som detta kan generera kan komma till gagn för socialsekreterarna men även för klienterna. Samma person tycker även att KUBAS är ett sätt att öppna upp möjligheterna för att forskningen bättre ska kunna svara mot de behov och önskemål som finns från fältet. Även en annan socialsekreterare uttrycker i stort sett samma sak:

”Alltså jag tror att det kan bli, alltså... vad ska jag säga, att man kan minska glappet mellan fältet och forskning kanske. Att... att socialtjänsten blir bättre på att faktiskt studera... den... nya forskning som kommer och använda sig av den. Och kanske att forskningen också blir bättre att va på fältet, att bara inte vara i sin egen lilla akademiska värld [...]

Hon fortsätter med att säga att ett möte mellan forskning och fält är något som hon tror kan utveckla det sociala arbetet med att folk på fältet faktiskt tar del av forskningen och drar nytta av den. Slutligen nämner hon att detta kan leda till att fältet respekterar forskningen och tvärtom. En annan av socialsekreterarna tycker att det är viktigt att även skolan nämns, så att det inte bara är forskning och fält som tas upp i diskussionen:

”[...] alltså jag tycker det är viktigt att man inte bara säger forskning och fält... alltså skolan tycker jag är viktig. Alltså jag tycker det, så att man liksom får med det också för alltså på något sätt ni blir våra framtida kolleger [...]

6 Analys

6.1 Kvalitet

Socialtjänstlagen (SoL) säger att insatser ska vara av god kvalitet och att det ska finnas personer med lämplig utbildning och erfarenhet i insatsen kring ungdomen. Vid brådskande placeringar, vilka motiveras med ett behov av t ex en avgiftning eller ett behov av att bryta ett kriminellt beteende, kan det enligt politikerna, bli så att den unge placeras långt bort från hemorten och att man då inte kan vara säker på institutionens vårdkvalitet samt att det kan innebära högre kostnader. Vid brådskande placeringar kanske det är svårt att uppfylla de krav som finns i SoL. En av politikerna nämner bland annat det faktum att de utgår från lagtexten

som en motivering till användandet av placeringar. Detta är intressant med tanke på att brådskande placeringar eventuellt inte kan svara upp till delar av lagtexten.

Wigzell och Pettersson (1999) menar att det enligt lagen är kommunernas uppgift att ansvara för att socialtjänsten utvecklas till att vila på beprövade metoder och stor kunskap kring olika insatsers resultat. Detta motsägs till viss del av att socialsekreterarna vi intervjuat endast delvis anser att den kunskap de har om institutioner och placeringar kommer från forskning och att resten kommer från den erfarenhet de tillförskansat sig genom deras år som yrkesverksamma. Även en av cheferna betonar vikten av den erfarenhet hon fått som tidigare yrkesverksam socialsekreterare. Enligt Denvall (2001) finns risken att den erfarenhetsbaserade kunskapen står för införlivandet av felaktig kunskap. Månsson (2000) nämner dock att i det sociala arbetet betonas vikten av intuitiv kunskap.

Enligt Wigzell och Pettersson (1999) arbetar socialtjänsten fortfarande med för lite kunskap om vad de olika insatserna har för resultat för de enskilda. I det insamlade materialet framkommer det att cheferna inom socialförvaltningen anser att hemmaplanslösningar är det bästa alternativet, om en ungdom klarar av detta. En intervjuperson nämner att det bör forskas mer på just hemmaplanslösningar för att ta reda på om de är ett fullgott alternativ till institutionsplaceringar.

6.2 Ungdomens bästa

I intervjuerna framkommer att politikerna anser att det är viktigt att ungdomens behov är det man utgår från vid en eventuell placering och att det finns en utredning som visar på att institution är det optimala för ungdomen. Det framkommer även att forskning kring vilken kompetens ungdomen behöver få stöd från är viktig. Enligt Pettersson och Johansson (2000) är det en ”klient- och brukarnära” kunskapsproduktion som det kunskapsbaserade sociala arbetet försöker uppnå för att på så sätt synliggöra vad det sociala arbetet åstadkommer. Att politikerna anser att ungdomens behov är viktiga att ta hänsyn till kan ses som att det finns ett behov av den ”klient- och brukarnära” kunskapsproduktion som Pettersson och Johansson talar om.

Även cheferna nämner att det är ungdomens bästa som ska tas hänsyn till inför en institutionsplacering men att det är viktigt att inte bara satsa på den unge utan att även lägga

resurser på det omgivande nätverket. Detta kan kopplas till det som Månsson (2000) säger om att man inte kan förstå värdet av socialt stöd utifrån isolerade insatser, helt oberoende av det nätverk som finns. Ytterligare en sak som stämmer överens med Månssons synsätt är att socialsekreterarna ser det som en stor nackdel att ungdomen lyfts ur sitt vanliga sammanhang för att sedan komma tillbaka till vardagen som den såg ut förut. Istället planeras redan i ingångsläget för utslussning från institutionen och för vad som ska hända efter placeringen.

En av socialsekreterarna nämner att hon alltid låter den unge säga vad den föredrar när det kommer till valet av institution. Enligt Wigzell och Pettersson (1999) innebär ett klientperspektiv inom det kunskapsbaserade arbetet att det finns metoder där klientens behov tydliggörs och som gör insatser relevanta och möjliga att följa upp. Det som socialsekreteraren nämner om att hon alltid tillfrågar ungdomen innan kan ses som ett led i arbetet med att stärka klientrollen. Ett annat exempel på en liknande sak är den målsättning som en socialsekreterares arbetsgrupp har att intervjua de placerade ungdomarna vid flera tillfällen för att ta reda på vad den unge tycker om den vård den får.

Saker som nämns som speciella dilemman med att placera på institution är t ex att föräldrar eller den unge är emot placeringen. Eller att institutionen som är förstahandsval inte har en ledig plats och att andrahandsvalet då blir aktuellt. Frågan är om det verkligen är den unges behov som styr då och vilket värde placeringen får för den unge när behoven inte fullt ut kan mötas. Ingen av intervjupersonerna nämner avsaknaden av forskning om resultat som ett dilemma. Socialsekreterarna använder sig, enligt Webb (2001), av en reflexiv förståelse. Han säger också att uppdelandet av processer i ”fakta” och ”värderingar” i det kunskapsbaserade sociala arbetet tar bort socialsekreterarnas professionella omdöme och undergräver dessas beslutanderätt. Att ingen av socialsekreterarna ser avsaknaden av forskning om resultat som ett dilemma vid placeringar kan ses som att det är den reflexiva kunskapen som värderas högst.

6.3 Erfarenhetsbaserat och kunskapsbaserat arbete

Politikerna har tagit del av en hel del forskning om institutionsplaceringar under årens lopp. Trots detta kan de inte minnas något konkret av vad de läst och detta tror de kan bero på att texterna är för svårt skrivna eller att innehållet inte är konkret nog för att ha betydelse för det egna arbetet. Detta kan ställas mot att Månsson (2000) menar att kritiken mot just det att det

finns för lite exakt kunskap om det sociala arbetets utfall inte är berättigad i och med att det sociala arbetet är så komplext. Månsson menar också att användningen av forskningsresultat inom socialtjänsten inte är beroende av vilka resultat som finns tillgängliga utan av de olika organisatoriska miljöerna. Detta kan kopplas till det en chef säger om att det ur hans perspektiv sett inte är centralt med forskning; kanske hänger detta samman med att det i den organisation han är verksam inte är centralt med forskning.

Enligt en av cheferna är det endast bra att ta till sig nya teorier, om man samtidigt lär av vardagen och inte bara ”rapar” upp det någon annan sagt. Enligt Denvall (2001) brukar det sunda förnuftet, ”vardagskunskapen”, ställas mot den vetenskapliga kunskapen och i det sunda förnuftet finns det en föreställning om att den akademiska kunskapen är sämre än den erfarenhetsbaserade.

Socialsekreterarna känner till KUBAS-projektet men har ej deltagit i det aktivt. De är överens om att KUBAS står för något positivt och en socialsekreterare tycker att både forskning och fält behöver ta steg på vägen för att till slut kunna mötas. En av socialsekreterarna säger att man behöver mer tid för att sätta sig in i något så stort. Denvall (2001) menar att t ex vidareutbildning ger dåligt samvete hos vissa socialsekreterare eftersom de då upplever det som att de försummar klientarbetet. Kanske är detta ett av skälen till att socialsekreterarna upplever sig ha för lite tid till att sätta sig in i projektet.

Politikerna vet inte mycket om KUBAS arbete men de är positiva till det kunskapsbaserade sociala arbetet och tycker att det är bra just för att det kan åstadkomma en bättre situation för den enskilde ungdomen om man skaffar mer kunskap om placeringar. Här kan nämnas att Pettersson och Johansson (2001) menar att man genom empiriska studier av socialt arbete kan uppnå en kunskapsproduktion som ska öka den gemensamma kunskapsbasen och fungera som ett stöd inför beslut för organisation och socialarbetare (ibid.). Även det ramavtal som Skånes kommuner slutit för upphandling av vård kan ses som ett redskap för att öka den gemensamma kunskapsbasen och förenkla beslut.

Socialsekreterarna tror att KUBAS kan bidra till att glappet mellan forskning och fält minskas. Det nämns bl a att det är viktigt att forskningen tar vara på det som görs i ”verkligheten” så att det inte blir två separata världar. Ett minskat glapp mellan forskning och fält tror socialsekreterarna skulle kunna bidra till att man inom socialtjänsten faktiskt blir bättre på att

använda sig av den nya forskningen och att det skulle kunna utveckla det sociala arbetet. Enligt Denvall (2001) blir den akademiska kunskapen ett redskap i det sociala arbetet och kan bidra till det sociala arbetets utveckling så länge forskningen inte avlägsnas längre från fältet än vad det redan är. Dock har det identifierats problem med en utökad samverkan mellan forskning och fält, bl a att ett gott yrkeskunnande blir lika med användandet av vetenskapligt tillägnad kunskap (ibid.). Eventuellt kan socialsekreterarens tro på att det sociala arbetet kommer att utvecklas bara socialtjänsten blir bättre på att använda ny forskning ses som ett utslag just för det problem som nyss nämndes.

7 Avslutning

7.1 Sammanfattning

Vårt första syfte med uppsatsen var att ta reda på hur socialsekreterare, chefer inom socialnämndens förvaltning samt politiker i socialnämnden förhåller sig till institutionsplaceringar och den forskning som tyder på att institutionsbehandling inte ger önskvärt resultat. Våra intervjupersoner är överens om att institutionsplacering endast är en del i en vårdkedja och något som tas till när den unge inte kan vårdas nära hemmet och det inte finns några andra alternativ. Helst ska det vara hemmaplanslösningar istället för institutionsplaceringar som står i fokus. Alla ser den forskning som finns om institutionsvård som betydelsefull även om vissa efterfrågar ytterligare forskning, särskilt då om resultatet av insatser.

Att intervjupersonerna ser institutionsplacering endast som en del i vårdkedjan och att det är viktigt att arbeta med nätverket samtidigt som med ungdomen kan med Månssons (2000) synsätt ses som att värdet av socialt stöd inte kan förstås utifrån isolerade insatser, oberoende av det existerande nätverket.

Vårt andra syfte var att försöka ta reda på vilka motiv våra intervjupersoner använder sig av för institutionsplaceringar. Den motivering som är mest framträdande är möjligheten att låta ungdomen komma bort och få hjälp med att bryta ett skadligt beteende. Även att institution kan fungera som en skyddsfaktor nämndes som en fördel. Nackdelarna är att det ibland blir aktuellt med institution trots att det inte är bäst för den unge just då, att den unge måste låsas in, att det är svårt att överföra det som institutionsvården gett till hemmaplan osv.

Intervjupersonerna är överens om att det vid en eventuell institutionsplacering var viktigt att ta hänsyn till ungdomens behov och ungdomens bästa. Politikerna nämner även att forskning kring vilken kompetens ungdomen behöver få stöd ifrån är viktig. Petterson och Johansson (2000) menar att en ”klient- och brukarnära” kunskapsproduktion är det som det kunskapsbaserade sociala arbetet försöker uppnå för att ta reda på vad det sociala arbetet åstadkommer. Att intervjupersonerna ser det som viktigt att hänsyn tas till ungdomens behov och bästa kan eventuellt ses som en steg mot denna ”klient- och brukarnära” kunskapsproduktion.

Vårt tredje och sista syfte var att undersöka vilket synsätt intervjupersonerna hade på forskning i allmänhet och specifikt om institutionsplaceringar och forskningsanvändning. I intervjuerna framkommer att alla intervju personer är mer eller mindre positiva till forskning men att man har olika synsätt och olika sätt att använda sig av kunskapen. Flera efterfrågar mer forskning, särskilt forskning om resultat av placeringar och om eventuella alternativ till institution, och vissa tycker att forskningen är svår att ta till sig. Alla är också positiva till KUBAS och hoppas att projektet ska leda till något bra. Gällande användningen av forskning påverkar den på så sätt att den är ett redskap som bidrar till reflektion och större noggrannhet vid valet av institution som behandlingsform.

Denvall (2001) menar att den akademiska kunskapen kan bli ett redskap i det sociala arbetet och även bidra till utvecklingen av det sociala arbetet så länge glappet mellan forskning och fält inte blir större än vad det är. Dock finns risken för att ett gott yrkeskunnande blir lika med användning av vetenskaplig kunskap.

7.2 Slutdiskussion

Vi valde intervju personer som skulle ge oss tre olika perspektiv på vårt valda ämne. Detta för att vi ville ge dynamik åt vårt material. Resultatet blev inte riktigt som vi från början trodde att det skulle bli; vi fick ta del av tre olika perspektiv och vårt material blev dynamiskt men intervju personernas svar och åsikter var mer samstämmiga än vi hade förväntat oss. Vi vet inte vad detta beror på, men det kan antas ha att göra med att vi intervjuade personer från samma organisation i en mellanstor stad. Det kan också vara så att vi intervjuade personer som helt enkelt råkade dela åsikter med varandra.

Om vi hade valt att göra uppsatsen i en annan stad än Helsingborg hade vi troligtvis fått ett material som sett delvis annorlunda ut, kanske framför allt gällande synen på forskning och forskningsanvändning. Anledningen till att vi tror detta är att det i Helsingborg för tillfället pågår en hel del projekt kring forskning och kunskapsutveckling och detta kan eventuellt ha påverkat våra intervjupersoners åsikter. Vi tror att även om man inte själv är delaktig i något projekt så påverkas man av den inom staden rådande diskursen kring forskning.

Flera av dem som vi intervjuade nämnde att en institutionsplacering gjordes för ”ungdomens bästa”. Vad den exakta innebörden av detta begrepp var och hur man gick tillväga för att ta reda på vad som var den enskilde ungdomens bästa var inget som vi kunde se i vårt material. Frågan är vad intervjupersonerna syftade på när de talade om ”ungdomens bästa”. Det kan ha varit att de ansåg, som framkom i intervjuerna, det vara viktigt att matcha ungdomens behov med rätt insats, att ungdomen kunde behöva skyddas från samhället och sig själv osv. Vi tog inte reda på mer om vad intervjupersonerna menade med uttrycket eftersom det inte var studiens syfte.

Att institutionsplaceringar har minskat ganska kraftigt det senaste året förklarades bl a med att man i Helsingborg nu lägger tonvikten vid att ha insatser på hemmaplan. Som bakgrund till detta nämndes institutionernas inte alltid så lyckade resultat samt den ekonomiska aspekten. Innan intervjuerna började trodde vi att de ekonomiska faktorerna skulle få ett mycket större utrymme än de faktiskt fick. Att det inte blev så kan bero på att man anser att det inte är huvudsaken i frågan, men kanske är det så att det helt enkelt är något som man inte vill nämna som en viktig motivering till att skära ner på institutionsplaceringarna. Det vi fick veta om den ekonomiska aspekten kom från materialet baserat på socialsekreterarnas intervjuer, kanske hade de lättare att prata om ämnet eftersom de är anonyma i uppsatsen.

En viktig lärdom vi har gjort under uppsatsarbetet är att socialsekreterare egentligen har ett ganska begränsat handlingsutrymme. Man kan vara väl insatt i forskning och kritiskt inställd till institutionsvård, men i slutändan så har man en lag som tvingar till handling, inget fullgott alternativ till institutionsplacering, en ekonomisk aspekt att ta hänsyn till osv. Dock kunde vi i vårt material se att de enskilda socialsekreterarna hittade strategier för att fatta så korrekta beslut som möjligt utifrån de givna förutsättningarna.

Angående denna uppsats relevans för socialt arbete så hoppas vi att den ska kunna bidra till att väcka nya frågor. Exempelvis var det i intervjuerna flera personer som nämnde områden som de ansåg att det inte fanns tillräckligt mycket forskning kring, bland annat resultatet av institutionsvård för kvinnliga missbrukare och hemmaplanslösningar. Vi hoppas även att uppsatsen ska kunna ge fördjupad kunskap om varför institution fortfarande är en, inom socialtjänsten, använd insats samt vilket synsätt socialsekreterare, chefer inom socialnämndens förvaltning och politiker i socialnämnden har på forskning i allmänhet och på forskning om institutionsvård i synnerhet.

Källförteckning

Almstrand, Bertil & Eskilsson, Anne ”*Om samverkan mellan Skånes kommuner kring gemensam upphandling av ramavtal med vårdgivare*” Dnr 76/2003

Andreasen, Tore (2003) ”*Institutionsbehandling av ungdomar: vad säger forskningen?*”, Stockholm, Gothia

Daniel, Brigid & Wassel, Sally & Gilligan, Robbie (1999) ”*Child Development for Child Care and Protection Workers*”, London, Jessica Kingsley

Denscombe, Martin (2000) ”*Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*”, Lund, Studentlitteratur

Denvall, Verner (2001) ”*Viljen vi veta, viljen vi förstå... Kunskapsbildning inom socialtjänsten*”, Bräkne-Hoby, CopyGraf AB

Intervjuperson 1	20050411
Intervjuperson 2	20050412
Intervjuperson 3	20050413
Intervjuperson 4	20050415
Intervjuperson 5	20050419
Intervjuperson 6	20050419
Intervjuperson 7	20050420
Intervjuperson 8	20050422

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Levin, Claes (1997) ”*Ungdomar i tvångsvård - Råbyundersökning 94*”, Lund, Socialhögskolan

Levin, Claes (1998) ”*Uppfostringsanstalten – Om tvång i föräldrars ställe*”, Eslöv, Symposion

Månsson, Sven-Axel (2000) ”Kunskapsutveckling inom socialtjänsten och den akademiska forskningen-drar vi åt samma håll?”, *Socionomen*, 8:2000

Pettersson, Lars & Johansson, Göran (2001), ”Vårt uppdrag är viktigt för socialtjänsten och det sociala arbetets utveckling”, *Socionomen*, 1:2001

Redestig, Leif & Eskilsson, Anne (2004) ”*Omfattande hemmaplanslösningar (OHPeL) Ett pilotprojekt*”

Sallnäs, Marie (2000) ”*Barnavårdens institutioner - framväxt, ideologi och struktur*”, Edsbruk, Akademityck AB

Schiratzki, Johanna (2002) ”*Barnrättens grunder*”, Lund, Studentlitteratur

Socialtjänstlagen (2001:453)

Utrikesdepartementet (2003) ”Konventionen om barnets rättigheter”, Stockholm, Edita Nordsteds Tryckeri AB

Webb, Stephen A. (2001) “Some consideration on the validity of evidence-based practice in social work”, *British Journal of Social work*, 31:2001, s.57-59

Wigzell, Kerstin & Pettersson, Lars (1999) ”Socialtjänsten ska baseras på vetenskap och beprövade erfarenheter”, *Socionomen*, 7:1999

Öystein Angel, Björn (2003) ”Evidensbaserte programmer - kunskapsformer og menneskesyn i sosialt arbeid”, *Nordisk Sosialt Arbeid*, 2:2003, s. 66-72

Muntlig information

Information om statistik över institutionsplaceringar given via telefon av Kristina Wendel, systemansvarig Procapita, socialförvaltningen, Helsingborg (20050407)

Internet

Helsingborg stads hemsida: http://kommun.helsingborg.se/kubas/om_projektet.pdf
(20050414)

Socialstyrelsens hemsida (1) : <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/609FD968-9116-43B6-B5A8-E7571E6E455C/2487/2004449.pdf> (20050521)

Socialstyrelsens hemsida (2) : <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/7E5D0A32-F510-437D-9384-050D7D7E50D5/3063/20051243.pdf> (20050524)

Intervjuguide - politiker

Inledande

- Vilken position har du?
- Vad ingår i dina arbetsuppgifter?
- Hur länge har du haft denna position?

Allmänt kring institutionsplaceringar

- Har antalet institutionsplaceringar som görs i Helsingborg ökat / minskat över tid?
- Vilken är din inställning till institutionsplaceringar?
- Vad har du för kännedom om placeringar på institution?
- Har ditt synsätt angående placeringar på institution förändrats under din yrkesverksamma tid? På vilket sätt?

Motivering för/emot valet av institutionsplacering

- Vad finns det, enligt dig, för för- och nackdelar med en institutionsplacering? Finns det, enligt dig, några särskilda dilemman med att placera ungdomar på institution?
- Hur tycker du att man kan motivera valet av institution som behandlingsform inför:
 - Dig själv
 - Andra politiker
 - Ungdomar och deras föräldrar
 - Allmänheten
- Vad vet du om resultatet av institutionsplaceringar av enskilda ungdomar?

Kunskapsbaserad socialtjänst

- Har du tagit del av forskning om institutionsplacering?
- Hur ser du på betydelsen av forskning i detta sammanhang? Finns det tillräckligt med kunskap? Är det någon kunskap du saknar?
- Finns det annat än forskning som har betydelse? Vilka faktorer är dessa i så fall?
- Talar man om forskning i din politikergrupp? Efterfrågas forskning av politiker?
- Vad känner du till om KUBAS (nationellt & lokalt)? Vad tycker du om det?
- Tycker du att den nationella/lokala satsningen på KUBAS motsvarar de behov som finns/de önskemål som formulerats från fältet?
- Har du på något sätt varit delaktig i KUBAS (nationellt & lokalt)?
- Vad kan KUBAS få för konsekvenser?

Intervjuguide - chefer på socialnämndens förvaltning

Inledande

- Vilken position har du?
- Vad ingår i dina arbetsuppgifter?
- Hur länge har du haft denna position?

Allmänt kring institutionsplaceringar

- Vilka olika behandlingsformer kan bli aktuella för de ungdomar som kommer i kontakt med din organisation?
- Har antalet institutionsplaceringar som görs i Helsingborg ökat / minskat över tid?
- Vilken är din inställning till institutionsplaceringar?
- Vad har du för kännedom om placeringar på institution?
- Har ditt synsätt angående placeringar på institution förändrats under din yrkesverksamma tid? På vilket sätt?

Motivering för/emot valet av institutionsplacering

- Vad finns det, enligt dig, för för- och nackdelar med en institutionsplacering? Finns det enligt dig några särskilda dilemman med att placera ungdomar på institution?
- Hur tycker du att man kan motivera valet av institution som behandlingsform inför:
 - Dina kolleger
 - Politiker
 - Dig själv
 - Ungdomar och deras föräldrar
- Vad vet du om resultatet av institutionsplaceringar av enskilda ungdomar?

Kunskapsbaserad socialtjänst

- Har du tagit del av forskning om institutionsplacering?
- Hur ser du på betydelsen av forskning i detta sammanhang? Finns det tillräckligt med kunskap? Är det någon kunskap du saknar?
- Vilken betydelse har denna kunskap vid val av behandlingsform? Finns det annat än forskning som har betydelse? Vilka faktorer är dessa i så fall?
- Vad känner du till om KUBAS (nationellt & lokalt)? Vad tycker du om det?
- Tycker du att den nationella/lokala satsningen på KUBAS motsvarar de behov som finns/de önskemål som formulerats från fältet?
- Har du på något sätt varit delaktig i KUBAS (nationellt & lokalt)?
- Vad kan KUBAS få för konsekvenser?

Intervjuguide - socialsekreterare

Inledande

- Vilken position har du?
- Vad ingår i dina arbetsuppgifter?
- Hur länge har du arbetat med detta / arbetat med ungdomar (som socialsekreterare)?

Allmänt kring institutionsplaceringar

- Vilka behandlingsformer kan bli aktuella för de ungdomar du kommer i kontakt med?
- Vilken erfarenhet har du av institutionsplaceringar / att placera på institution?
- Hur är din inställning till placering på institution?
- Har antalet institutionsplaceringar som du gör ökat / minskat över tid?
- Har ditt sätt att tänka kring placeringar på institution förändrats under din yrkesverksamma tid?

Motivering för/emot valet av institutionsplacering

- Vad finns det, enligt dig, för för- och nackdelar med en institutionsplacering? Finns det enligt dig några särskilda dilemman med att placera ungdomar på institution?
- Har du upplevt svårigheter/dilemman i samband med valet av institution som placeringsalternativ? Eller fanns det inget val? Ge exempel!
- Hur motiverar du valet av institution som behandlingsform inför:
 - Dig själv?
 - Dina kolleger?
 - Din chef?
- Hur går det till när du som socialsekreterare ska motivera en ungdom och dennes föräldrar inför kommande institutionsplacering?
- Vad vet du om resultatet av institutionsplaceringar av enskilda ungdomar? Kan du ge exempel utifrån enskilda fall?

Kunskapsbaserad socialtjänst

- Har du tagit del av forskning om institutioner? Vilken betydelse har denna forskning haft för dig?
- Vilken betydelse har denna kunskap vid val av behandlingsform? Finns det annat än forskning som har betydelse? Vilka faktorer är dessa i så fall?
- Vilket synsätt har du på forskning?
- Vad känner du till om KUBAS (nationellt & lokalt)? Vad tycker du om det?
- Tycker du att den nationella/lokala satsningen på KUBAS motsvarar de behov som finns/de önskemål som formulerats från fältet?
- Har du på något sätt varit delaktig i KUBAS (nationellt & lokalt)?
- Vad kan KUBAS få för konsekvenser?

Informationsbrev

Hej!

Vi är två studenter på socionomutbildningens termin 6 på Socialhögskolan vid Lunds Universitet. Nu läser vi kursen Socialt arbete med barn och unga och arbetar med vår C-uppsats. Vi vill undersöka hur socialsekreterare, anställda inom socialnämndens förvaltning samt politiker motiverar placeringar på institution trots forskning som tyder på att behandlingen inte ger önskvärt resultat. Vi vill också ta reda på hur man förhåller sig till kunskap inom respektive yrkeskategori.

Undersökningen kommer att gå till som så att vi intervjuar personer med erfarenhet av och kunskap om placeringar av ungdomar i institutionsvård. Insamlat material kommer endast att användas till uppsatsarbetet.

Intervjun tar c:a en timme med reservation för ett eventuellt behov av komplettering i ett senare skede.

Deltagande är frivilligt men vi är tacksamma för din medverkan.

Har du frågor är du välkommen att kontakta någon av oss.

Med Vänliga Hälsningar

Björn Nilsson

Caroline Nilsson